

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU31

Kommunala och regionala frågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2018/19 om kommunala och regionala frågor. Yrkandena gäller den kommunala självstyrelsen, lokaliseringsprincipen, kommunal samverkan, antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige, byte av partitillhörighet och ersättare i fullmäktige, representation i styrelsen, nämnder och utskott, kommunal misstroendeförklaring, partistöd och politiska tjänster, fullmäktigesammanträden på måndagar, minoritetsskydd, styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder, förtroendevaldas rätt till insyn, medborgerlig förslagsrätt, kommunala folkomröstningar, allmänhetens insyn i kommunala bolag, ekonomisk förvaltning, revision, en riksomfattande kommunsammanslagingsreform, regionalisering och lokalt brottsförebyggande arbete.

I betänkandet finns 12 reservationer (M, SD, C, KD, L).

Behandlade förslag

Cirka 40 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Den kommunala självstyrelsen	7
Lokaliseringsprincipen och kommunal samverkan	10
Antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige	15
Byte av partitillhörighet och ersättare i fullmäktige	17
Representation i styrelsen, nämnder och utskott	23
Kommunal misstroendeförklaring	25
Partistöd och politiska tjänster.....	27
Fullmäktigesammanträden på måndagar	29
Minoritetsskydd.....	30
Styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder	32
Förtroendevaldas rätt till insyn	34
Medborgerlig förslagsrätt	36
Kommunala folkomröstningar.....	38
Allmänhetens insyn i kommunala bolag.....	41
Ekonomisk förvaltning	43
Revision.....	45
En riksomfattande kommunsammanslagingsreform.....	47
Regionalisering.....	49
Lokalt brottsförebyggande arbete	54
Reservationer	63
1. Den kommunala självstyrelsen, punkt 1 (SD)	63
2. Undantag från lokaliseringsprincipen för bredbandsutbyggnad, punkt 2 (M, KD)	63
3. Antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige, punkt 4 (SD)	64
4. Partistöd och politiska tjänster, punkt 8 (SD)	65
5. Minoritetsskydd, punkt 10 (SD)	65
6. Styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder, punkt 11 (SD)	66
7. Förtroendevaldas rätt till insyn, punkt 12 (SD)	66
8. Kommunala folkomröstningar, punkt 14 (SD)	67
9. Ekonomisk förvaltning, punkt 16 (SD).....	68
10. Revision, punkt 17 (SD)	68
11. Lokalt brottsförebyggande arbete, punkt 20 (C).....	69
12. Lokalt brottsförebyggande arbete, punkt 20 (L)	70
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	71
Motioner från allmänna motionstiden 2018/19	71

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Den kommunala självstyrelsen

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 1 (SD)

2. Undantag från lokaliseringsprincipen för bredbandsutbyggnad

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:658 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2,

2018/19:2288 av Camilla Waltersson Grönvall och Maria Stockhaus (båda M),

2018/19:2734 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD) yrkande 77,

2018/19:2900 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 33 och

2018/19:2901 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 56.

Reservation 2 (M, KD)

3. Nya former av kommunala samarbeten

Riksdagen avslår motion

2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 21.

4. Antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 6.

Reservation 3 (SD)

5. Byte av partitillhörighet och ersättare i fullmäktige

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 5 och

2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) yrkande 3.

6. Representation i styrelsen, nämnder och utskott

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 8 i denna del,

2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) yrkande 1 och

2018/19:2982 av Paula Bieler (SD).

7. Kommunal misstroendeförklaring

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 9.

8. Partistöd och politiska tjänster

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkandena 7 och 13.

Reservation 4 (SD)

9. Fullmäktigesammanträden på måndagar

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:341 av Markus Wiechel (SD) yrkande 2 och

2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) yrkande 4.

10. Minoritetsskydd

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 8 i denna del.

Reservation 5 (SD)

11. Styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 11.

Reservation 6 (SD)

12. Förtroendevaldas rätt till insyn

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 12.

Reservation 7 (SD)

13. Medborgerlig förslagsrätt

Riksdagen avslår motion

2018/19:514 av Robert Hannah och Juno Blom (båda L) yrkandena 2 och 3.

14. Kommunala folkomröstningar

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:89 av Staffan Eklöf (SD) och

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 10.

Reservation 8 (SD)

15. Allmänhetens insyn i kommunala bolag

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 4.

16. Ekonomisk förvaltning

Riksdagen avslår motion

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 2.

*Reservation 9 (SD)***17. Revision**

Riksdagen avslår motionerna
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 3,
2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) yrkande 5
och
2018/19:598 av Niklas Wykman (M).

*Reservation 10 (SD)***18. En riksomfattande kommunsammanslagingsreform**

Riksdagen avslår motion
2018/19:463 av Arman Teimouri (L).

19. Regionalisering

Riksdagen avslår motionerna
2018/19:1005 av Boriana Åberg (M) yrkandena 1 och 2,
2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkandena 28 och 29 samt
2018/19:2435 av Mikael Larsson (C).

20. Lokalt brottsförebyggande arbete

Riksdagen avslår motionerna
2018/19:2596 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 12 och
2018/19:2861 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 4.

*Reservation 11 (C)**Reservation 12 (L)*

Stockholm den 11 april 2019

På konstitutionsutskottets vägnar

Karin Enström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Enström (M), Hans Ekström (S), Ida Karkiainen (S), Matheus Enholm (SD), Per-Arne Håkansson (S), Linda Ylivainio (C), Tuve Skånberg (KD), Daniel Andersson (S), Bengt Eliasson (L), Mikael Strandman (SD), Erik Ottoson (M), Jörgen Berglund (M), Per Söderlund (SD), Jessica Wetterling (V), Nermina Mizimovic (S) och Fredrik Schulte (M).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ca 40 motionsyrkanden om kommunala och regionala frågor från allmänna motionstiden 2018/19. Motionsyrkandena gäller frågor om den kommunala självstyrelsen, lokaliseringsprincipen, kommunal samverkan, antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige, byte av partitillhörighet och ersättare i fullmäktige, representation i styrelsen, nämnder och utskott, kommunal misstroendeförklaring, partistöd och politiska tjänster, fullmäktigesammanträden på måndagar, minoritetsskydd, styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder, förtroendevaldas rätt till insyn, medborgerlig förslagsrätt, kommunala folkomröstningar, allmänhetens insyn i kommunala bolag, ekonomisk förvaltning, revision, en riksomfattande kommunsammanslagingsreform, regionalisering och lokalt brottsförebyggande arbete.

Utskottets överväganden

Den kommunala självstyrelsen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att stärka den kommunala självstyrelsen.

Jämför reservation 1 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att återta den kommunala självstyrelsen. Motionärerna anför att den kommunala självstyrelsen är en central och viktig princip som har urholkats genom Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Detta sker genom tvingande lagstiftning som varken kommunernas, regionernas eller riksdagens politiker kan påverka. Exempel på sådan lagstiftning är kommunallagens bestämmelser om valbarhet och rösträtt. Kommunerna bör också återfå den makt som tagits ifrån dem genom lagstiftning som tvingar kommunerna att ta emot flyktingar. Motionärerna anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag på hur den kommunala självstyrelsen kan stärkas.

Gällande rätt

I 1 kap. 1 § regeringsformen anges att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse.

Särskilda bestämmelser om kommunerna finns i 14 kap. regeringsformen. Av 2 § följer att kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. Närmare bestämmelser om detta finns i lag. På samma grund sköter kommunerna även de övriga angelägenheter som bestäms i lag. I 3 § finns en proportionalitetsprincip som innebär att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den.

Av 8 kap. 2 § första stycket 3 regeringsformen framgår att grunderna för kommunernas organisation och verksamhetsformer och för den kommunala beskattningen samt kommunernas befogenheter i övrigt och deras åligganden ska meddelas genom lag. Enligt 8 kap. 21 § andra stycket 5 ska Lagrådets yttrande inhämtas innan riksdagen beslutar om en lag om kommunal beskattning eller en lag som innebär åligganden för kommunerna.

Om förslagen i ett kommittébetänkande har betydelse för den kommunala självstyrelsen ska konsekvenserna i det avseendet anges i betänkandet, enligt 15 § kommittéförordningen (1998:1474).

Statens styrning av kommuner och landsting

Statskontoret har på regeringens uppdrag genomfört en fördjupad analys av den samlade statliga styrningen av kommuner och landsting. Den fördjupade analysen utgör en del av ett samlat uppdrag till Statskontoret att följa utvecklingen av statens styrning av kommunerna och landstingen. Rapporten Utveckling av den statliga styrningen av kommuner och landsting – en analys (2019:2) överlämnades till regeringen den 18 januari 2019.

Statskontorets analys visar att den statliga styrningen av kommuner och landsting har ökat i omfattning och detaljeringsgrad under senare år och att den i dag är mycket omfattande och detaljerad. Detta gäller främst de riktade statsbidragen, men också kunskapsstyrningen (t.ex. riktlinjer och handböcker), och statens styrning med mål och inriktningsdokument har ökat kraftigt i omfattning och blivit mer detaljerad. I ett lite längre perspektiv har även regelstyrningen blivit mer detaljerad och fått ett ökat inslag av rättstillämpning, vilket har skärpt kraven på kommuner och landsting. Även EU påverkar på olika sätt kommunernas och landstingens verksamhet, t.ex. genom regelstyrning, ekonomisk styrning och kunskapsstyrning.

Tidigare behandling

Konstitutionsutskottet har tidigare uttalat att den kommunala självstyrelsen har en central ställning i Sverige och är en viktig del av vårt demokratiska system (yttr. 2015/16:KU5 s. 3). Utskottet konstaterar därvid att någon formellt fastlagd definition av vad som avses med kommunal självstyrelse inte finns. I vårt land präglas förhållandet mellan kommunerna och statsmakten och därmed den kommunala självstyrelsen enligt utskottet av en helhetssyn, vilket framhölls i 1973 års förarbeten. Generellt sett gäller alltså att staten och kommunerna samverkar på skilda områden och i olika former för att uppnå gemensamma samhällliga mål. Utgår man från detta synsätt är det enligt utskottet varken lämpligt eller möjligt att en gång för alla dra orubbliga och preciserade gränser i grundlag kring en kommunal självstyrelsesektor. Arbets- och befogenhetsfördelningen mellan staten och kommunerna måste i stället i ganska vid omfattning kunna ändras i takt med samhällsutvecklingen (prop. 1973:90 s. 190).

Utskottet konstaterade att kommunernas och landstingens ställning markerades vid 2011 års grundlagsreform genom att bestämmelser om kommunerna fördes in i ett nytt kapitel i regeringsformen. Den tydligare markeringen av principen om kommunal självstyrelse i 14 kap. 2 § regeringsformen innebar inte att den kommunala självstyrelsen utvidgades. Det ska även i fortsättningen vara möjligt att föreskriva skyldigheter för kommuner

och landsting i speciallagstiftning, i de fall detta motiveras av vikten av att åstadkomma en reglering som ger likvärdig service för invånarna, oberoende av var de är bosatta. I dessa fall måste dock den proportionalitetsprincip som föreskrivs i 14 kap. 3 § regeringsformen beaktas. Som det uttalas i motiven till den bestämmelsen är det inte ovanligt att den kommunala självstyrelsen i lagstiftningsärenden ställs mot andra intressen och att det ibland uppstår en omfattande diskussion om kommunernas krav på en lokal eller regional bestämmanderätt och nationella krav på en enhetlig reglering. Det är i sådana sammanhang viktigt att konsekvenserna för den kommunala självstyrelsen blir föremål för ingående överväganden (prop. 2008/09:80 s. 211 f.).

Våren 2017 behandlade utskottet ett motionsyrkande om en utredning som tydliggör definitionen och funktionen av den kommunala självstyrelsen. Utskottet hänvisade till sina tidigare uttalanden om den kommunala självstyrelsen och fann inte skäl att ta initiativ till en sådan utredning som begärdes i motionen (bet. 2016/17:KU17 s. 24). Motionen avstyrktes.

Konstitutionsutskottet har inom ramen för sin granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning granskat förekomsten av proportionalitetsbedömningar vid inskränkningar av den kommunala självstyrelsen (bet. 2016/17:KU10 s. 82 f.). Utskottets granskning visar att det i det stora flertalet lagstiftningsärenden som rör kommunerna har gjorts en proportionalitetsprövning som redovisas i propositionen. Utskottet framhåller bl.a. att det förhållandet att ett lagförslag avser genomförande av EU-rätt i sig inte är en grund för att avstå från en proportionalitetsprövning. Om en proportionalitetsprövning i det enskilda fallet bedömts uppenbart obehövlig eller av andra skäl inte låter sig göras, bör skälen för detta tydligt redovisas i propositionen. Ett sådant exempel skulle enligt utskottet kunna vara att det rör sig om lagförslag som avser genomförande av EU-rätt, där det med hänsyn till EU-reglernas utformning inte finns utrymme för något annat alternativ än den reglering som föreslås. I fråga om innehållet i proportionalitetsprövningen betonar utskottet vikten av att möjligheterna att vidta mindre ingripande åtgärder undersöks som ett led i proportionalitetsprövningen och att de överväganden som görs i det avseendet tydligt framgår av propositionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet hänvisar till sina tidigare uttalanden om den kommunala självstyrelsen och finner inte skäl att ta något initiativ till ett sådant tillkännagivande som föreslås i motionen. Motionsyrkandet avstyrks.

Lokaliseringsprincipen och kommunal samverkan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kommunal samverkan och om undantag från lokaliseringsprincipen för att möjliggöra utbyggnad av bredband över kommungränser.

Jämför reservation 2 (M, KD).

Motionerna

I flera motioner begärs ändringar i kommunallagen så att lokaliseringsprincipen inte hindrar utbyggnaden av bredband över kommungränser. Sådana yrkanden finns i kommittémotionerna 2018/19:2900 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 33, 2018/19:2901 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 56, 2018/19:2734 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD) yrkande 77 och motionerna 2018/19:658 av Betty Malmberg (M) yrkande 1 och 2018/19:2288 av Camilla Waltersson Grönvall och Maria Stockhaus (båda M). Motionärerna anför bl.a. att goda uppkopplingsmöjligheter är en viktig fråga för många människor. Kommunallagens lokaliseringsprincip hindrar fiberutbyggnad över kommungränserna. Ett undantag från lokaliseringsprincipen skulle möjliggöra en snabbare, effektivare och billigare bredbandsutbyggnad.

Betty Malmberg (M) anför i motion 2018/19:658 yrkande 2 även att effekten och samhällsnyttan av ett sådant undantag från lokaliseringsprincipen bör följas upp och utvärderas.

I kommittémotion 2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 21 begärs att nya former av kommunala samarbeten ska underlättas för att förbättra invånarnas service.

Lokaliseringsprincipen

Av 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) följer att en kommunal åtgärd måste vara knuten till kommunens eller landstingets eget område eller dess medlemmar (lokaliseringsprincipen). Enligt 2 § i samma kapitel får kommuner och landsting inte ha hand om sådana angelägenheter som enbart staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan ska ha hand om.

Lokaliseringsprincipen syftar bl.a. till att hindra kommuner och landsting från att konkurrera med verksamhet utanför det egna området genom att sälja tjänster till andra kommuner eller landsting. Lokaliseringsprincipen är inte absolut utan måste bedömas från fall till fall. Detta hänger samman med att faktorer som befolkningens rörlighet och ofullkomligheter i kommunindelningen innebär att en åtgärd kan ha anknytning till medlemmarna även om åtgärden som sådan inte vidtas i kommunen. Det finns alltså inget förbud mot att en kommun eller ett landsting engagerar sig i markinnehav och anläggningar inom en annan kommuns eller landstings område förutsatt att

dessa anordningar behövs för den egna kommunen eller landstinget (prop. 2016/17:171 s. 299 f.). Undantag från lokaliseringsprincipen finns också i speciallagstiftning, t.ex. i 7 kap. 1 § ellagen (1997:857) som anger att bl.a. kommunala energibolag utan hinder av lokaliseringsprincipen får bedriva elproduktion och elhandel samt viss nätverksamhet.

Kommunal samverkan

I 9 kap. kommunallagen finns bestämmelser om kommunal samverkan, bl.a. genom kommunalförbund och gemensamma nämnder. Bestämmelser av betydelse för möjligheten till samverkan finns även i andra kapitel i lagen, t.ex. i 10 kap. som bl.a. reglerar kommunala bolag. Regler om samverkan finns även i speciallagstiftning, t.ex. i 4 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Enligt regleringen i den lagen får kommuner och landsting på begäran bistå andra kommuner och landsting som drabbats av en extraordinär händelse. Som framgått ovan finns det på vissa områden även reglering som möjliggör för kommunala bolag att bedriva verksamhet med undantag från lokaliseringsprincipen.

Nya bestämmelser som ger kommuner och landsting generella möjligheter att avtalsamverka infördes i kommunallagen den 1 juli 2018 (prop. 2017/18:151, bet. 2017/18:KU30, rskr. 2017/18:304). I 9 kap. 37 § anges att en kommun eller ett landsting får ingå avtal om att någon av dess uppgifter helt eller delvis ska utföras av en annan kommun eller ett annat landsting. Genom ett sådant avtal får en kommun eller ett landsting utföra uppgifter åt en annan kommun eller ett annat landsting utan att lokaliseringsprincipen hindrar det. När det gäller bredbandsområdet uttalade regeringen i propositionen att kommunal avtalsamverkan innebär att kommuner, utöver samarbete genom en gemensam nämnd, ett kommunalförbund och gemensamma bolag, kommer att kunna samverka genom avtal inom de allmänna befogenheterna, däribland om sådan bredbandsverksamhet som bedöms vara kompetensenlig. För kommunal avtalsamverkan krävs en överenskommelse mellan de samverkande kommunerna (prop. 2017/18:151 s. 33).

Kommunutredningen

Regeringen gav i februari 2017 en parlamentarisk kommitté i uppdrag att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och möta de utmaningar som följer bl.a. av den demografiska utvecklingen och den snabba urbaniseringstakten (Fi 2017:02, dir. 2017:13). Kommittén, som har antagit namnet Kommunutredningen, ska utifrån kommunernas varierande förutsättningar dels identifiera och analysera de utmaningar som väntas ha särskilt stor påverkan på kommunernas förmåga att klara av sina uppgifter, dels analysera i vilken utsträckning som bl.a. kommunal samverkan kan bidra till att stärka kommunernas förmåga att möta

samhällsutvecklingen. Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 oktober 2019.

Kommittén hade även i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ge kommunerna generella möjligheter att avtalssamverka. Det uppdraget redovisades den 17 oktober 2017 i delbetänkandet En generell rätt till kommunal avtalssamverkan (SOU 2017:77). Det betänkandet låg till grund för de ovan redovisade lagändringarna om kommunal avtalssamverkan.

Utredningen om utvärdering av bredbandsstrategin

Frågan om lokaliseringsprincipen och ett eventuellt behov av undantag för att underlätta utbyggnaden av fiberinfrastruktur berördes av Utredningen om utvärdering av bredbandsstrategin i betänkandet Bredband för Sverige in i framtiden (SOU 2014:21). Utredningen anser att utbyggnaden av bredbandsinfrastruktur med hög överföringshastighet behöver stimuleras om regeringens bredbandsmål ska nås. Det skulle enligt utredningen eventuellt kunna gynna utbyggnaden om ett undantag från lokaliseringsprincipen införs i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter. Eftersom utredningen inte har haft möjlighet att utreda alla de frågeställningar som behöver besvaras för att bedöma alla konsekvenser av ett sådant undantag anser den att regeringen skyndsamt ska ta initiativ till att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att göra ett undantag från lokaliseringsprincipen för kommuner vad gäller utbyggnad av infrastruktur för bredband med hög överföringshastighet (s. 144).

Regeringens bredbandsstrategi

Regeringen presenterade i december 2016 en ny bredbandsstrategi: Sverige helt uppkopplat 2025 – en bredbandsstrategi. Målet för tillgången till snabbt bredband i hela Sverige innebär att 95 procent av alla hushåll senast 2020 bör ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s. På något längre sikt innebär målet att 98 procent av hushållen senast 2025 bör ha tillgång till bredband om minst 1 Gbit/s, 1,9 procent ha tillgång till minst 100 Mbit/s och 0,1 procent tillgång till minst 30 Mbit/s.

För att uppnå målen behövs enligt regeringen nya aktiviteter på flera områden. Det behöver bli tydligare hur olika aktörer på bredbandsmarknaden bör förhålla sig till varandra och hur bredbandsutbyggnaden påverkas av deras inbördes förhållande. Utbyggnaden måste göras smidigare och underlättas på flera sätt för att skapa förutsättningar för en ökad kostnadseffektivitet. Det måste skapas förutsättningar för att utbyggnaden ska kunna nå allt fler människor och saker där dessa befinner sig.

Riksrevisionen har i rapporten Bredband i världsklass? – Regeringens insatser för att uppfylla det bredbandspolitiska målet (RiR 2017:13) bl.a. gjort iakttagelsen att Sverige är ett av de länder i världen där hushåll och företag har högst tillgång till internet via bredband, men att det finns skillnader mellan stad och landsbygd. Av regeringens skrivelse 2017/18:54 Riksrevisionens

rapport om regeringens insatser för att uppfylla det bredbandspolitiska målet framgår att regeringen instämmer i Riksrevisionens iakttagelse. Regeringen redogör för vissa åtgärder som vidtagits efter det att Riksrevisionen inlett sin granskning, bl.a. olika uppdrag till Post- och telestyrelsen (se vidare nedan), och anger att den avser att avvakta resultaten av åtgärderna för att sedan utvärdera behovet av ytterligare åtgärder. Skrivelsen behandlades av trafikutskottet i betänkande 2017/18:TU9. Utskottet välkomnade Riksrevisionens granskning och ansåg att de iakttagelser som lämnats var väl omhändertagna genom vidtagna åtgärder. Trafikutskottet föreslog att skrivelsen skulle läggas till handlingarna. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2017/18:209).

Rapport från Post- och telestyrelsen

Regeringen gav den 8 juni 2017 Post- och telestyrelsen i uppdrag att, inom ramen för ett uppdrag som gäller kommunernas roll i arbetet med utbyggnaden av bredbandsnäten, se över möjligheterna till undantag från lokaliseringsprincipen. Uppdraget redovisades den 29 juni 2018 i rapporten Kommuners roller på bredbandsmarknaden och undantag från den kommunala lokaliseringsprincipen (PTS-ER-2018:20).

Post- och telestyrelsen konstaterar att kommunerna har en nyckelroll för bredbandsutbyggnaden i Sverige. De utredningar och analyser som Post- och telestyrelsen har genomfört har bl.a. resulterat i följande slutsatser:

- Det finns skäl att införa ett undantag från lokaliseringsprincipen för att möjliggöra för stadsnät att bygga ut fibernät i utbyggda områden i en angränsande kommun, som ligger i nära geografisk anslutning till nätverksamheten i den egna kommunen. Syftet med ett sådant undantag är att kunna fånga upp hushåll och företag i områden där utbyggnaden inte är lönsam för andra nätägare men på grund av närheten till stadsnätet på andra sidan gränsen är intressant för det stadsnätet.
- Det saknas skäl att införa ett mer generellt undantag från lokaliseringsprincipen för kommunal utbyggnad av bredbandsnät eller för annan stadsnätsverksamhet. Sådana undantag skulle sannolikt inte leda till ökad utbyggnad.

Post- och telestyrelsens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling

Trafikutskottet har tidigare berett ett flertal motionsyrkanden om undantag från lokaliseringsprincipen vid bredbandsutbyggnad. Trafikutskottet konstaterade i betänkande 2015/16:TU19 att frågan om ett undantag från lokaliseringsprincipen för att underlätta utbyggnaden av kommunal fiberinfrastruktur behandlats av den nämnda Utredningen om utvärdering av bredbandsstrategin och att utredningens förslag bereddades inom Regerings-

kansliet (s. 36). Trafikutskottet fann det angeläget att så många hushåll som möjligt får tillgång till någon form av fiberanslutning och förutsatte att frågan om undantag från lokaliseringsprincipen beaktades noggrant av regeringen i översynen av politiken på området för att bestämmelsen inte skulle få verka som hämsko för den fortsatta utbyggnaden av kommunala fibernät. Trafikutskottet konstaterade också att utredningen påpekat att det redan fanns undantag för de kommunala energibolagen som skulle kunna utsträckas till de kommunala stadsnäten. Motionsyrkandena avstyrktes. En reservation lämnades (M, C, L, KD).

Liknande motionsyrkanden behandlades av konstitutionsutskottet i betänkande 2016/17:KU17. Utskottet uttalade då att det är mycket angeläget att så många hushåll som möjligt har tillgång till snabbt bredband och att det krävs ett flertal olika åtgärder för att bredbandsstrategin ska uppnås. Utskottet konstaterade även att regeringen beslutat att ge Post- och telestyrelsen i uppdrag att se över förutsättningarna för undantag från lokaliseringsprincipen vid bredbandsutbyggnad. Motionsyrkandena avstyrktes med hänvisning till att de i huvudsak fick anses tillgodosedda genom detta uppdrag (s. 13).

Även frågan om nya former av kommunala samarbeten har tidigare behandlats av konstitutionsutskottet, bl.a. i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. Utskottet ansåg att det pågående utredningsarbetet om avtalssamverkan inte borde föregripas och avstyrkte motionsyrkandena (bet. 2016/17:KU30 s. 60).

Frågan om nya former av kommunala samarbeten behandlades även av utskottet i betänkande 2017/18:KU33. Utskottet hänvisade till förslagen i proposition 2017/18:151 om en generell möjlighet att avtalssamverka och till att det i Kommunutredningens fortsatta arbete ingår att analysera i vilken utsträckning som bl.a. kommunal samverkan kan bidra till att stärka kommunernas förmåga att möta samhällsutvecklingen. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl till något tillkännagivande till regeringen (s. 11). Motionsyrkandet avstyrktes. Utskottet behandlade samtidigt motioner om undantag från lokaliseringsprincipen vid bredbandsutbyggnad. Utskottet vidhöll sitt tidigare ställningstagande och noterade att förslaget om kommunal avtalssamverkan innebär att kommuner ska kunna avtalssamverka om de allmänna befogenheterna, däribland sådan bredbandsverksamhet som bedöms vara kompetensenlig. Motionsyrkandena avstyrktes. En reservation lämnades i fråga om undantag från lokaliseringsprincipen (KD).

Utskottets ställningstagande

Nya bestämmelser som ger kommuner och landsting generella möjligheter att avtalssamverka infördes i kommunallagen den 1 juli 2018. Utskottet noterar att bestämmelserna om kommunal avtalssamverkan innebär att kommunerna numera kan avtalssamverka inom de allmänna befogenheterna, däribland om sådan bredbandsverksamhet som bedöms vara kompetensenlig. Post- och telestyrelsen har vidare lämnat förslag om undantag från lokaliseringsprincipen

för viss nätutbyggnad över kommungränser. Beredningen av Post- och telestyrelsens förslag bör inte föregripas. Utskottet avstyrker därför motionerna 2018/19:2900 yrkande 33, 2018/19:2901 yrkande 56, 2018/19:2734 yrkande 77, 2018/19:658 yrkande 1 och 2018/19:2288. Även motion 2018/19:658 yrkande 2 om en utvärdering av ett undantag från lokaliseringsprincipen avstyrks.

Utskottet noterar vidare att det i Kommunutredningens uppdrag ingår att analysera i vilken utsträckning som bl.a. kommunal samverkan kan bidra till att stärka kommunernas förmåga att möta samhällsutvecklingen. Utskottet anser att resultatet av detta arbete inte bör föregripas och avstyrker därför även motion 2018/19:2425 yrkande 21 om nya former av kommunala samarbeten.

Antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om en översyn av de bestämmelser som reglerar antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige.

Jämför reservation 3 (SD).

Motionen

Jonas Millard m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 6 en översyn av de bestämmelser som reglerar antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige. Utgångspunkten för översynen ska vara att öka kommunernas och regionernas handlingsutrymme i detta avseende samtidigt som en god medborgerlig förankring ska garanteras.

Gällande rätt

I 5 kap. 5 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, föreskrivs att fullmäktige bestämmer hur många ledamöter som fullmäktige ska ha. Antalet ska bestämmas till ett udda tal och till minst

- 21 i kommuner med högst 8 000 röstberättigade
- 31 i kommuner med över 8 000 röstberättigade och i landsting med högst 140 000 röstberättigade
- 41 i kommuner med över 16 000 röstberättigade
- 51 i kommuner med över 24 000 röstberättigade och i landsting med över 140 000 röstberättigade
- 61 i kommuner med över 36 000 röstberättigade
- 71 i landsting med över 200 000 röstberättigade
- 101 i kommuner med över 600 000 röstberättigade och i landsting med över 300 000 röstberättigade.

För ledamöter i fullmäktige ska det finnas ersättare, enligt 5 kap. 8 § KL. Fullmäktige bestämmer hur många ersättarna ska vara. Antalet ska utgöra en viss andel, dock högst hälften av det antal platser som varje parti får i fullmäktige.

Syftet med begränsningarna i lagen är att säkra en god medborgerlig förankring och säkerställa att beslut kan fattas av fullmäktige (prop. 1975/76:187 s. 346).

Tidigare behandling

Hösten 2013 behandlade utskottet proposition 2013/14:5 Vital kommunal demokrati. Utskottet och riksdagen ställde sig bakom ett förslag med minskat antal fullmäktigeledamöter i de minsta kommunerna (bet. 2013/14:KU7, rskr. 2013/14:71). Utskottet framhöll bl.a. följande i sitt ställningstagande:

Det ska vidare betonas att propositionens förslag innebär en möjlighet och inte en skyldighet för kommunerna att fatta beslut om att minska fullmäktige. Det står fullmäktige fritt att besluta att antalet ledamöter i fullmäktige ska vara högre än minimiantalet. Som påpekas i betänkandet Vital kommunal demokrati (SOU 2012:30 s. 60) behöver inte ett mindre fullmäktige betyda att antalet förtroendevalda måste minska eftersom antalet ledamöter i nämnderna inte behöver minska.

Ett motionsyrkande om en översyn av de bestämmelser som reglerar antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige behandlades av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag (bet. 2016/17:KU30 s. 17 f.). Utskottet konstaterade att bestämmelsen om antalet ledamöter i fullmäktige senast ändrades den 1 februari 2014 och att systemet med latituder som reglerar det minsta tillåtna antalet ledamöter hade behållits i förslaget till en ny kommunallag. Utskottet hänvisade även till sitt tidigare uttalande att det står fullmäktige fritt att besluta att antalet ledamöter i fullmäktige ska vara högre än det angivna minimiantalet. Därmed var utskottet inte berett att ta något initiativ till en sådan översyn som motionärerna efterfrågade. Motionsyrkandet avstyrktes. En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Kommunallagen har nyligen varit föremål för en översyn. Utskottet är inte berett att ta något initiativ till en ny översyn av de bestämmelser som reglerar antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige. Motionsyrkandet avstyrks.

Byte av partitillhörighet och ersättare i fullmäktige

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om möjlighet för partierna att efter ett val tillföra kandidater till fullmäktige, om ökat partiinflytande när en förtroendevald byter partitillhörighet och om större möjlighet för partierna att avgöra vem som ska träda in som ersättare i fullmäktige.

Motionerna

Jonas Millard m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 5 att det borde finnas en möjlighet för partierna att efter ett val tillföra kandidater som inte tidigare funnits med på partiets valsedel till fullmäktige. Tomma stolar i fullmäktige är inte bara en förlust för det politiska partiet utan även för de väljare som inte får utdelning för sina röster. Motionärerna yrkar vidare att mandatens på ett tydligare sätt ska knytas till de politiska partierna, så att s.k. politiska vildar som inte är personkryssade ska kunna bli av med sina uppdrag i fullmäktige, nämnder, styrelser, bolag och stiftelser. De ska inte heller kunna sitta mandatperioden ut med arvode. Personer som har blivit tillsatta som råd eller fått uppdrag i nämnder, styrelser och bolag ska också kunna avsättas om de inte längre har partigruppens förtroende. Motionärerna yrkar även att partierna ska få större möjlighet att avgöra vem som ska träda in som ersättare i fullmäktige. En fullmäktigegrupp består av personer med olika bakgrunder, erfarenheter och kunskaper. Genom att partierna får större möjlighet att avgöra vilken ersättare som ska tjänstgöra och under vilket ärende, ökar möjligheterna för fullmäktigegruppen att bredda kompetensen och sprida ansvarsfördelningen mellan ersättarna. Regeringen bör enligt motionärerna återkomma till riksdagen med förslag som tillgodoser det anförda.

Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) föreslår i motion 2018/19:445 yrkande 3 att kommunallagen ska ändras så att partitillsatta positioner i kommuner och landsting blir partimandat snarare än personmandat. Motionären anför att om ett parti förlorar förtroendet för en ledamot på grund av hans eller hennes misskötsamhet borde partiet få byta ut representanten. Skulle det dessutom gå så långt att ledamoten lämnar partiet och blir s.k. politisk vilde uppstår ett demokratiskt problem, eftersom väljare riskerar att sakna representation.

Gällande ordning

De politiska partiernas verksamhet är i det närmaste helt oreglerad. Anledningen till detta är att principen om åsiktsbildningens frihet har ansetts motivera en stor varsamhet när det gäller att reglera partiernas verksamhet (se bl.a. SOU 2008:125 s. 209). I regeringsformen fanns tidigare en definition av begreppet

parti. Definitionen togs bort i samband med att det infördes ett krav på obligatorisk förnanmälan av partier som vill delta i val (prop. 2013/14:48 s. 55 f., bet. 2013/14:KU16, bet. 2014/15:KU2). I propositionen betonades att den föreslagna ändringen inte innebär någon ändring i sak av möjligheterna för en sammanslutning eller väljargrupp att ställa upp i val utan att dessförinnan ha organiserat verksamheten på sådant sätt att kraven för att vara en juridisk person är uppfyllda.

Beslutanderätten i kommuner och landsting utövas av valda församlingar (fullmäktige) som utses av röstberättigade medlemmar i allmänna val. Enligt 4 kap. 3 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, väljs ledamöter och ersättare i fullmäktige bland dem som har rösträtt. Av 1 kap. 7 § KL framgår att rösträtt vid val av ledamöter och ersättare i kommunfullmäktige har den som är folkbokförd i kommunen, senast på valdagen fyller 18 år och är medborgare i Sverige eller i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater (unionsmedborgare), är medborgare i Island eller Norge, eller för det fall de är medborgare i något annat land, har varit folkbokförda i Sverige tre år i följd före valdagen. Rösträtt vid val till landstingsfullmäktige har enligt 1 kap. 8 § KL den som är röstberättigad vid val till kommunfullmäktige i en kommun inom landstinget. Vid val av andra förtroendevalda än till fullmäktige gäller i huvudsak samma valbarhetskriterier (4 kap. 3 § KL). Bedömningen av valbarheten ska dock göras vid varje valtillfälle oberoende av vad som framgår av gällande röstlängd.

Den som är vald till revisor är inom den kommunen eller det landstinget inte valbar som ledamot eller ersättare i fullmäktige, i en nämnd eller en fullmäktigeberedning (4 kap. 5 § KL). Vissa valbarheshinder finns även för anställda inom kommunen eller landstinget (7 kap. 3 § KL). Några andra begränsningar i form av valbarhets- och behörighetsvillkor finns inte. Partierna har fri rätt att nominera kandidater till sina listor.

Den fria nomineringsrätten har länge ansetts vara en central princip i det svenska valsystemet. Denna princip kommer till uttryck på så sätt att det inte finns några bestämmelser som ställer upp några formella krav som begränsar väljarnas möjligheter att bilda partier och nominera kandidater i val. Den kommer även till uttryck genom avsaknaden av regler som styr partiernas nomineringsförfarande (jfr prop. 2013/14:48 s. 54). Genom bestämmelser i vallagen (2005:837) har den fria nomineringsrätten i praktiken begränsats i viss utsträckning.

I 2 kap. 1–13 §§ vallagen finns bestämmelser om registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater. Att registrera en partibeteckning är dock frivilligt. Genom registrering av partibeteckning och anmälan av kandidater kan en partibeteckning få ett visst skydd i val. Skyddet innebär att det inte får registreras någon förväxlingsbar partibeteckning. Registreringen innebär också ett skydd mot illojal användning av en partibeteckning vid val. Skyddet består i att sådana namn som skrivits till eller som inte avser någon av de kandidater som partiet anmält till valet ska anses obefintliga om de förekommer på valsedlar för partiet.

Av 2 kap. 14 § vallagen följer att ett parti som vill delta i ett val skriftligen ska anmäla detta till den centrala valmyndigheten. En anmälan om deltagande i val ska göras senast 30 dagar före valdagen i det val som anmälan avser. Vid extra val ska dock en anmälan som kommer in senare godtas, om den kommer in inom en vecka från beslutet om valdag (2 kap. 17 §). Enligt 2 kap. 20 § vallagen ska den som kandiderar för ett parti som anmält sitt deltagande i ett val skriftligen ha samtyckt till kandidaturen. Ett sådant samtycke ska lämnas in till den centrala valmyndigheten eller, i den utsträckning som regeringen bestämmer, länsstyrelsen senast fredagen före valdagen.

I 4 kap. 6–10 §§ KL finns bestämmelser om upphörande av uppdraget för förtroendevalda. Fullmäktige får enligt 4 kap. 9 § återkalla uppdraget för en förtroendevald som har valts av fullmäktige, om den förtroendevalde har vägrats ansvarsfrihet. Uppdraget får även återkallas om den förtroendevalde har dömts för ett brott av viss svårhetsgrad. Enligt 4 kap. 10 § får fullmäktige återkalla uppdragen för samtliga förtroendevalda i en nämnd bl.a. när den politiska majoriteten i nämnden inte längre är densamma som i fullmäktige. Enligt 5 kap. 10 § får fullmäktige besluta om extra val till fullmäktige. Extra val ska hållas om minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar för det.

För ledamöter i fullmäktige ska det enligt 5 kap. 8 § KL finnas ersättare. Bestämmelser om att utse ersättare finns i 14 kap. vallagen. Om en ledamot är förhindrad att inställa sig till ett sammanträde eller att fortsätta delta i ett sammanträde, ska en ersättare tjänstgöra i ledamotens ställe. Bestämmelser om ersättnas tjänstgöring finns i 5 kap. 17–21 §§ KL. Av 18 § framgår att ersättarna tjänstgör enligt den ordning som bestämts i valet.

Tidigare utredningar m.m.

I förarbetena till regeringsformen avvisas tanken på en lagreglering av partiernas nomineringsförfarande (1973:90 s. 160 f.). Frågan om att införa någon form av offentlig kandidatur har väckts vid ett flertal tillfällen under återopande av att väljarna måste veta vilka partier som ställer upp i valet för att de ska kunna göra ett rationellt partival. En sådan ordning skulle också, har det framhållits, innebära vissa fördelar i ordningshänseende. Exempelvis på det kommunala planet skulle man kunna komma till rätta med problemet med att mandat förblir obesatta, vilket emellanåt inträffar om ett parti får många röster i en valkrets utan att ha några kandidater där.

Grundlagsutredningen föreslog bl.a. att det skulle införas bestämmelser i kommunallagen som ger fullmäktige möjlighet att besluta om extra val till fullmäktige mellan ordinarie val. Syftet med förslaget var bl.a. att lösa ett låst politiskt läge i fullmäktige på grund av oklara eller instabila majoritetsförhållanden. Vidare övervägde kommittén om det borde införas inskränkningar i den fria nomineringsrätten genom krav på olika slag av offentliga valförberedelser, t.ex. obligatoriska förhandsanmälningar; kommittén beslutade dock att inte föreslå några förändringar av den gällande ordningen (SOU

2008:125 s. 213 f.). Däremot föreslog kommittén att en ny utredning borde ges i uppdrag att arbeta vidare med frågan. Regeringen höll med om detta. I samband med detta anförde regeringen att behovet av förändringar av valsystemet i det aktuella hänseendet och det sätt på vilket sådana lämpligen bör utformas kräver en ingående analys och noggranna avvägningar mellan motstående intressen (prop. 2009/10:80 s. 97). Regeringen förklarade vidare att den hade för avsikt att tillsätta en utredning med uppdrag att överväga bl.a. denna fråga. Regeringen ställde sig dessutom bakom Grundlagsutredningens förslag om extra val efter beslut av fullmäktige. Riksdagen antog regeringens lagförslag i denna del (bet. 2009/10:KU19 och bet. 2010/11:KU4, rskr. 2010/11:21).

I oktober 2011 beslutade regeringen att ge en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att göra en översyn av delar av valsystemet (dir. 2011:97). I kommitténs uppdrag ingick bl.a. att överväga om den fria nomineringsrätten borde inskränkas och om det borde införas krav på offentliga valförberedelser och att föreslå de grundlagsändringar och övriga lagändringar som den fann motiverade.

Kommittén, som antog namnet 2011 års vallagskommitté, överlämnade i januari 2013 delbetänkandet Proportionalitet i val samt förhandsanmälan av partier och kandidater (SOU 2012:94). I april 2013 överlämnade kommittén sitt slutbetänkande E-röstning och andra valfrågor (SOU 2013:24). I delbetänkandet lämnade kommittén bl.a. förslag om förhandsanmälan av partier för deltagande i val och samtycke till kandidatur samt partisymboler på valsedlarna.

När det gäller frågor om förhandsanmälan av partier för deltagande i val och samtycke till kandidatur uttalade kommittén bl.a. följande (SOU 2012:94 s. 168):

Ett problem, som uppmärksammats vid våra överväganden rörande den fria nomineringsrätten, kan vara att partier som av olika skäl har avstått från att skydda sina kandidatlistor inte har något som helst inflytande över vilka personer som sätts upp på partiets valseklar och därmed inte heller över vilka personer som kan bli invalda som företrädare för partierna. Det skulle kunna förhindras genom att berörda partier före valet måste ha lämnat sitt samtycke till varje kandidatur. Den nuvarande ordningen enligt 2 kap. vallagen med registrering av partibeteckning och anmälan av samtliga kandidater ger partierna – med undantag för de här ovan nämnda fallen av dubbelkandidaturer – ett heltäckande skydd för sina kandidatlistor. Det är också den ordning som tillhandahålls partierna som skydd för sina kandidatlistor. Att därutöver införa ett generellt krav på partisamtycke för alla kandidaturer skulle i princip helt avskaffa väljarnas fria nomineringsrätt. Även om den nuvarande tillämpningen av den fria nomineringsrätten kan leda till problem, ibland allvarliga sådana, för de partier som väljer att inte skydda sina kandidatlistor, anser vi inte att problemen är av den omfattningen eller arten att det talar för att införa ett allmänt krav på partisamtycke för varje nominerad kandidat, särskilt med tanke på vilka följder detta skulle få för den fria nomineringsrätten.

De förslag som lämnades i delbetänkandet behandlades av regeringen i propositionen Proportionell fördelning av mandat och förhandsanmälan av

partier i val (prop. 2013/14:48). Enligt regeringen finns det ett behov av att bättre säkerställa att mandaten i riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige fördelas proportionellt så att fördelningen speglar hur väljarna faktiskt har röstat. Regeringen föreslog därför ändringar i regeringsformen och vallagen som syftade till detta. Det skulle vidare enligt regeringen vara lätt för väljare att skilja valsedlarna åt och välja rätt valsedel. Partierna föreslogs därför få rätt att trycka sin partisymbol i färg på valsedlarna. För att ge väljarna bättre förutsättningar för att veta vilka partier som ställer upp i ett val och göra det tydligare vilka partival de har att ta ställning till föreslogs vidare att det skulle införas krav på en obligatorisk förhandsanmälan av partier som vill delta i ett val. Regeringen konstaterade vidare att medborgarna ska ha rätt att själva bestämma om de ska ställa upp som kandidater för ett parti i val. Därför föreslog regeringen att det skulle införas ett obligatoriskt krav på samtycke från den som nomineras som kandidat för att han eller hon ska vara valbar.

Konstitutionsutskottet föreslog att riksdagen skulle anta grundlagsförslaget som vilande (bet. 2013/14:KU16). Lagändringarna, som trädde i kraft den 1 januari 2015, antogs av riksdagen (bet. 2014/15:KU2, rskr. 2014/15:19).

Tidigare behandling

Under riksmötet 2001/02 behandlade utskottet en motion om partibytares rätt i förhållande till de uppdrag de innehar (bet. 2001/02:KU13). Utskottet instämde i vad som anfördes i motionen om att det kan uppkomma problem i den politiska beslutsprocessen om politiskt förtroendevalda under en pågående mandatperiod byter parti och ändå behåller uppdrag som det varit partigruppernas sak att besätta (s. 38). Denna problembild kunde enligt utskottet visserligen vara intressant att belysa. Utskottet såg dock stora svårigheter med att genom någon form av reglering finna en lösning på problemet. En sådan reglering skulle ovillkorligen innebära ingrepp i de grundläggande principer som det rådande valsystemet bygger på. Enligt utskottet borde ordningen alltså vara den att frågan om vem som ska inneha den typ av uppdrag som nu var aktuellt är upp till respektive partigrupp, och att eventuella personförändringar löses internt inom gruppen. Utskottet framhöll att en utgångspunkt i detta sammanhang är att varje enskild ledamot bär sitt mandat med det parlamentariska ansvar det innebär. Därmed var utskottet inte berett att föreslå att riksdagen skulle vidta någon åtgärd med anledning av vad som anfördes i motionen och avstyrkte den därför (Kristdemokraterna reserverade sig). Utskottet vidhöll detta ställningstagande våren 2004 vid behandling av en motion om förtroendevalda som lämnar sitt parti under mandatperioden och blir s.k. politiska vildar (bet. 2003/04:KU9 s. 20).

Även våren 2007 avstyrkte utskottet en motion i frågan med hänvisning till att varje ledamot bär sitt mandat med det parlamentariska ansvar detta innebär. Utskottet var inte berett att ställa sig bakom de begränsningar som föreslogs i

detta avseende (bet. 2006/07:KU11 s. 26). Utskottet har därefter efter beredning i förenklad form avstyrkt motioner om partiernas inflytande vid partibyte (bet. 2007/08:KU14 och 2008/09:KU11). Våren 2010 behandlade utskottet regeringens proposition 2009/10:80 En reformerad grundlag (bet. 2009/10:KU19). I samband med det behandlades en motion om partiernas inflytande vid partibyte. Utskottet konstaterade att förslaget om extra val till fullmäktige kan – i den mån det politiska läget har sin grund i att en ledamot har bytt parti – vara en väg att undgå problem som kan uppkomma (s. 26). Utskottet var dock inte berett att frånga sina tidigare bedömningar där utgångspunkten varit att varje ledamot bär sitt mandat med det ansvar mot väljarna som det innebär. Utskottet uttalade vidare att det inte var berett att förorda en ordning som ger partiet ett avgörande inflytande i frågan om att en ledamot ska lämna partiet.

Utskottet vidhöll våren 2012 sina tidigare ställningstaganden om mandatets innebörd och avstyrkte två motioner i denna del (bet. 2011/12:KU15 s. 28).

Frågan om ökat partipolitiskt inflytande vid avsägelse av uppdrag behandlades även i betänkande 2013/14:KU18. Motionsyrkandet avstyrktes, och utskottet förklarade att det stod fast vid sina tidigare ställningstaganden om mandatets innebörd (s. 39).

Våren 2017 behandlade utskottet regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. I samband med det behandlades motioner om ökat partiinflytande när en förtroendevald byter partitillhörighet (bet. 2016/17:KU30 s. 24). Utskottet vidhöll sina tidigare ställningstaganden om mandatets innebörd och avslog motionsyrkandena. En reservation lämnades (SD, -).

Våren 2018 behandlade utskottet på nytt en motion om begränsningar av partibytarens rätt i förhållande till deras uppdrag. Utskottet vidhöll sina tidigare ställningstaganden och avstyrkte motionen (2017/18:KU36 s. 62). Motionsyrkanden om ökat partiinflytande när en förtroendevald byter partitillhörighet avstyrktes även i betänkande 2017/18:KU33 om kommunala och regionala frågor. Utskottet delade motionärernas uppfattning att det kan uppkomma problem i den politiska beslutsprocessen om en förtroendevald under pågående mandatperiod byter parti och ändå behåller uppdrag som har tilldelats honom eller henne genom indirekta val. För att finna en lösning på problemet skulle det enligt utskottet krävas en omfattande analys av regelverket. Eftersom kommunallagen nyligen hade varit föremål för en reform var utskottet inte berett att ta något initiativ till en ny översyn. En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det kan uppkomma problem i den politiska beslutsprocessen om en förtroendevald under pågående mandatperiod byter parti och ändå behåller uppdrag som har tilldelats honom eller henne genom indirekta val. För att finna en lösning på problemet krävs enligt utskottet en omfattande analys av regelverket. Eftersom kommunallagen

nyligen har varit föremål för en reform är utskottet inte berett att nu ta något initiativ till en översyn av de frågor som väcks i motionerna. Motionsyrkandena avstyrks.

Representation i styrelsen, nämnder och utskott

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om representation i styrelsen, nämnder och utskott.

Motionerna

Jonas Millard m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 8 i denna del att det är viktigt att de politiska partier som har blivit invalda i fullmäktige får god insyn och kan vara delaktiga i det politiska arbetet, t.ex. genom att delta i nämndernas och styrelsens arbete. Det finns enligt motionärerna exempel på att kommuner har minskat antalet platser i nämnder och styrelsen enbart för att hålla vissa partier borta från insyn. Ett sådant agerande är i grunden odemokratiskt och orättvist. Det bör därför införas någon form av minoritetsskydd för att säkerställa en så god insyn som möjligt för de partier som hamnar utanför valteknisk samverkan.

I motion 2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) yrkande 1 föreslås att alla partier med representation i en folkvald församling också bör ges rätt att närvara i dess nämnder, utskott och styrelse. Motionärerna anför att fördelningen av platser i nämnder, utskott och styrelse ofta innebär att mindre partier blir utan representation i dessa organ. För att säkerställa att väljarnas förtroende förvaltas på bästa sätt bör det införas en lagreglering om att alla partier i en folkvald församling också ska ha rätt att ha en representant närvarande med yttranderätt, men inte nödvändigtvis rösträtt, i församlingens alla nämnder och utskott och i styrelsen.

Även Paula Bieler (SD) yrkar i motion 2018/19:2982 att alla partier med representation i en folkvald församling bör ges representation i dess nämnder, utskott och styrelse.

Gällande rätt

I varje kommun och i varje landsting finns det en beslutande församling, ett fullmäktige. Av 3 kap. 3 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, följer att fullmäktige ska tillsätta en styrelse. Fullmäktige ska också, enligt 3 kap. 4 §, tillsätta de nämnder som utöver styrelsen behövs för att fullgöra kommunens eller landstingets uppgifter. Fullmäktige får bestämma att en nämnd ska ha ett eller flera utskott (3 kap. 5 §). Om fullmäktige inte har bestämt något om utskott får nämnden själv bestämma att utskott ska finnas.

Val av ledamöter och ersättare i bl.a. nämnder ska enligt 5 kap. 58 § KL vara proportionella under de förutsättningar som anges i 2 § lagen (1992:339) om proportionellt valsätt. Detta innebär att ledamöter i bl.a. styrelser och nämnder i kommuner och landsting ska utses proportionellt i enlighet med mandatställningen i fullmäktige om ett visst antal ledamöter begär det. Bestämmelserna om proportionella val syftar till att säkerställa att även en politisk minoritet ska kunna få platser i nämnder och styrelser. Detta innebär att en minoritetsgrupp i fullmäktige kan driva igenom proportionella val och därmed få möjlighet till representation i den kommunala nämndorganisationen.

Ledamöter och ersättare i en nämnd väljs av fullmäktige till det antal som fullmäktige bestämmer (6 kap. 16 § KL). I styrelsen ska antalet ledamöter och antalet ersättare vara minst fem. Om ersättarna inte väljs proportionellt ska fullmäktige bestämma i vilken ordning de ska tjänstgöra. Har ersättarna valts proportionellt ska de tjänstgöra enligt den turordning som anges i 25 § lagen om proportionellt valsätt.

Av 6 kap. 42 § KL följer att en nämnd ska välja utskott bland ledamöterna och ersättarna i nämnden. Bestämmelserna i 2 § lagen om proportionellt valsätt ska då tillämpas.

Tidigare utredningar m.m.

Kommittén för en förstärkning av den kommunala demokratins funktionssätt och Utredningen om en kommunallag för framtiden föreslog båda att det införs en möjlighet för kommuner och landsting att besluta om en försöksverksamhet med majoritetsstyre (SOU 2012:30 och SOU 2015:24). För försöksverksamheten föreslogs att minoriteten skulle garanteras viss information om och insyn i styrelsens ärenden.

Regeringen gjorde i proposition 2016/17:171 En ny kommunallag bedömningen att det inte finns något behov av att genomföra en försöksverksamhet med majoritetsstyre (s. 168 f.). Regeringen anförde att förslaget är förknippat med en rad problem, såsom svårigheter med att garantera oppositionens insyn och arbetsförutsättningar och risken för konflikter mellan styrelsen och övriga nämnder om den politiska sammansättningen i styrelsen och de övriga nämnderna skiljer sig alltför mycket åt. Den avgörande invändningen är enligt regeringen härutöver att det är oklart på vilket sätt en försöksverksamhet med majoritetsstyre skulle vitalisera den kommunala demokratin. Regeringen föreslog mot denna bakgrund inte någon lagstiftning.

2017 års kommunallag, som trädde i kraft den 1 januari 2018, innehåller inte några ändringar i sak som gäller bestämmelserna om tillsättande av nämnder och utskott eller val av ledamöter och ersättare i nämnder och utskott.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat motioner i samma fråga. Utskottet har då avstyrkt motionerna och anfört att reglerna om proportionella val medför att en minoritetsgrupp i fullmäktige kan driva igenom proportionella val och därmed få möjlighet till representation i den kommunala nämndorganisationen (bet. 2012/13:KU22, 2013/14:KU12 och 2014/15:KU18). I det sistnämnda betänkandet konstaterade utskottet även att det fanns utredningsförslag om försöksverksamhet med majoritetsstyre som, om det genomfördes, skulle få betydelse för frågan om representation i kommun- och landstingsstyrelser (bet. 2014/15:KU18 s. 13). En reservation lämnades (SD).

Motionsyrkanden om representation i styrelsen, nämnder och utskott behandlades även av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. Utskottet noterade det utredningsarbete som hade gjorts och såg inte skäl att förespråka ytterligare utredning (bet. 2016/17:KU30 s. 29). Motionsyrkandena avstyrktes. En reservation lämnades (SD, -).

Vid riksmötet 2017/18 vidhöll utskottet sitt tidigare ställningstagande (bet. 2017/18:KU33 s. 13). En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

I likhet med tidigare ställningstaganden anser utskottet att det inte finns skäl att förespråka ytterligare utredning i fråga om representation i styrelsen, nämnder och utskott. Motionsyrkandena avstyrks.

Kommunal misstroendeförklaring

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att möjligheten till kommunal misstroendeförklaring bör utredas.

Motionen

Jonas Millard m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 9 att det bör finnas en möjlighet till misstroendeförklaring på regional och kommunal nivå. En sådan möjlighet bör även omfatta nämnder och kommunala bolag. Regeringen bör få i uppdrag att utreda detta och återkomma till riksdagen med förslag.

Gällande rätt

På kommunal nivå finns i dag ingen möjlighet till misstroendeförklaring i fullmäktige. Däremot kan fullmäktige med stöd av 4 kap. 10 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, återkalla uppdragen för samtliga förtroendevalda i

en nämnd när den politiska majoriteten i nämnden inte längre är densamma som i fullmäktige. Även uppdragen för samtliga kommunal- eller landstingsråd får återkallas. Om det parti som nämndens ordförande företräder inte längre ingår i den politiska majoriteten kan fullmäktige också välja ett nytt presidium (6 kap. 21 § andra stycket KL). Enligt 4 kap. 9 § KL får fullmäktige återkalla uppdraget för en förtroendevald som har valts av fullmäktige om den förtroendevalde har vägrats ansvarsfrihet eller har dömts för ett brott på vilket fängelse i lägst två år kan följa och domen har fått laga kraft.

Tidigare utredningar m.m.

Frågan om ett kommunalt misstroendevotum har lyfts i samband med behandlingen av frågan om huruvida kommuner och landsting ska kunna införa majoritetsstyre eller s.k. kommunparlamentarism. Kommittén för förstärkning av den kommunala demokratins funktionssätt och Utredningen om en kommunallag för framtiden har utrett frågan om majoritetsstyre (SOU 2012:30 och SOU 2015:24). Den senare utredningen föreslog en försökslagstiftning som gör det möjligt för kommuner och landsting att införa ett styre där styrelsen enbart består av ledamöter från det styrande partiet eller blocket. Utredningen föreslog också, kopplat till försöksverksamheten, en regel om misstroendevotum. En fråga om misstroendeförklaring skulle enligt förslaget väckas om minst en tredjedel av fullmäktiges ledamöter begär det. Fullmäktige får härigenom en möjlighet att ersätta styrelsen med en ny styrelse om den politiska majoriteten ändras i fullmäktige. Om fullmäktige med enkel majoritet finner att styrelsen inte har fullmäktiges förtroende ska fullmäktige enligt förslaget återkalla uppdragen för samtliga ledamöter och ersättare i styrelsen.

2014 års demokratiutredning har utrett frågan om fullmäktige ska kunna utlysa en misstroendeförklaring mot styrelsen eller en annan nämnd, oavsett majoritetsstyre (SOU 2016:5). Det kan enligt utredningen finnas fördelar med att införa en möjlighet för en minoritet att väcka en misstroendeförklaring. Misstroendeförklaringarna skulle bli ett sätt för fullmäktige att utkräva ansvar och förmå styrelsen eller nämnderna att redovisa sina politiska överväganden. Genom att införa en sådan möjlighet i alla kommuner och landsting skulle det dels bli tydligare att styrelsen och nämnderna är ansvariga inför fullmäktige, dels skulle den enskilde fullmäktigeledamotens ställning stärkas. Utredningens bedömning är emellertid att det skulle kunna få negativa konsekvenser för den lokala demokratin om man införde en möjlighet för en minoritet att väcka en misstroendeförklaring. Om en möjlighet till misstroendeförklaring infördes skulle det kunna leda till ett mer instabilt eller mer konfliktbetonat politiskt styre i kommuner och landsting. Det skulle enligt utredningen kunna skada förtroendet för den lokala demokratin. Det framgår också att möjligheten till misstroendeförklaring fått stark kritik i utredningens samråd med förtroendevalda. Enligt utredningen finns det sammanfattningsvis inte tillräckliga skäl att i nuläget ge minoriteten en möjlighet att väcka ett misstroendevotum.

Regeringen gjorde i proposition 2016/17:171 En ny kommunallag bedömningen att det inte finns något behov av att genomföra en försöksverksamhet med majoritetsstyre (s. 168 f.). I propositionen görs inte några särskilda överväganden när det gäller möjligheten till misstroendeförklaring.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om att införa en möjlighet till kommunalt misstroendevotum behandlades av utskottet i betänkande 2012/13:KU22. Utskottet anförde att Kommittén för förstärkning av den kommunala demokratis funktionssätt i betänkandet Vital kommunal demokrati hade behandlat frågor om återkallelse av vissa uppdrag. Betänkandet var föremål för beredning i Regeringskansliet. I avvaktan på resultatet av det pågående arbetet föreslog utskottet att motionerna skulle avslås.

En motion om kommunal misstroendeförklaring behandlades även av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. Utskottet noterade det utredningsarbete som hade gjorts och fann inte skäl att förespråka ytterligare utredning (bet. 2016/17:KU30 s. 31). Motionsyrkandet avstyrktes. En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar det utredningsarbete som har gjorts och ser för närvarande inte skäl att förespråka ytterligare utredning av frågan om kommunal misstroendeförklaring. Motionsyrkandet avstyrks.

Partistöd och politiska tjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om fördelning och redovisning av det kommunala partistödet.

Jämför reservation 4 (SD).

Motionen

Jonas Millard m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2018/19:125 att kommunalt partistöd och kommunala politiska tjänster ska fördelas mer rättvist (yrkande 7) samt att en standardiserad mall ska tas fram för redovisningen av hur partistöd används (yrkande 13). Motionärerna anför att ett parti som har tillgång till kommunalrådstjänster, politiska sekreterare och kontorslokaler borde få ett lägre partistöd än de partier som inte har sådana förmåner. Redovisningen av partistödet skulle vidare underlättas om det fanns en standardiserad mall.

Gällande ordning

Enligt 4 kap. 29 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, får kommuner och landsting ge ekonomiskt bidrag och annat stöd till politiska partier för att stärka deras ställning i den kommunala demokratin (kommunalt partistöd). Fullmäktige ska enligt 4 kap. 30 § besluta om partistödets omfattning och formerna för det. Stödet får inte utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett parti.

Ett beslut om kommunalt partistöd ska innehålla ett krav på att mottagaren av partistödet årligen ska lämna en skriftlig redovisning som visar att partistödet har använts för det avsedda ändamålet. Mottagaren av partistödet ska också utse en särskild granskare som ska granska om redovisningen ger en rättvisande bild av hur mottagaren har använt partistödet. En granskningsrapport ska bifogas redovisningen (4 kap. 31 § första och andra styckena). Fullmäktige får besluta att kommunalt partistöd inte ska betalas till ett parti som underlåter att lämna in redovisningen och granskningsrapporten (4 kap. 31 § tredje stycket).

En särskild form av kommunalt stöd till partierna är de politiska sekreterare som enligt 4 kap. 33 § första stycket KL kan anställas för att biträda de förtroendevalda. Det faktum att ett parti får utse politiska sekreterare ska inte anses utgöra en form av partistöd (prop. 2013/14:5 s. 74 f.). Inte heller kommunalråd ska beaktas vid beräkningen av partistöd (RÅ 1994 ref. 104 II).

En översyn av bestämmelserna om kommunalt partistöd gjordes hösten 2013 när vissa preciseringar av det s.k. representationskravet – som innebär att partistöd endast får ges till partier som är representerade i fullmäktige – gjordes i kommunallagen. Vidare infördes som ett nytt krav för att få lämna partistöd att fullmäktige måste besluta att mottagare av partistöd ska lämna en skriftlig redovisning som visar att stödet har använts för det avsedda ändamålet (prop. 2013/14:5, bet. 2013/14:KU7, rskr. 2013/14:71).

Lagen (2018:90) om insyn i finansiering av partier, förkortad insynslagen, trädde i kraft den 1 april 2018 (prop. 2017/18:55, bet. 2017/18:KU19, rskr. 2017/18:153). Genom lagen upphävdes den tidigare lagen (2014:105) om insyn i finansiering av partier. Införandet av 2014 års insynslag markerade en övergång från en lång tradition bland riksdagspartier med endast frivilliga överenskommelser om redovisning av intäkter till en tvingande reglering. I samband med införandet av lagen beslutade riksdagen även om ändringar i lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier (bet. 2013/14:KU35, rskr. 2013/14:163). Genom den nya insynslagen har kravet på intäktsredovisning utökats till att gälla även för partier på regional och lokal nivå och för sidoorganisationer till partier. Det har också införts ett förbud mot att ta emot anonyma bidrag vars värde överstiger 0,05 prisbasbelopp. För att förenkla för allmänheten har det även införts en skyldighet för landsting och kommuner att offentliggöra vissa uppgifter om kommunalt partistöd på sina webbplatser.

Kommunal- och landstingsråd samt ledamöter av kommunala nämnder väljs av fullmäktige. Fullmäktige beslutar om arvode till kommunal- och landstingsråd och om ersättning till övriga ledamöter (4 kap. 12 och 16 §§ KL).

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om det kommunala partistödet behandlades av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. Någon förändring i sak som gällde partistödet föreslogs inte i propositionen. Utskottet noterade det utredningsarbete som hade gjorts på området och fann inte skäl att förespråka någon ytterligare utredning (bet. 2016/17:KU30 s. 38). Motionerna avstyrktes. En reservation lämnades (SD, -).

Våren 2018 vidhöll utskottet sitt tidigare ställningstagande (bet. 2017/18:KU33 s. 20). En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

En ny kommunallag och en ny lag om insyn i finansiering av partier har nyligen trätt i kraft. Utskottet är inte berett att föreslå någon ytterligare översyn av de frågor om partistöd och politiska tjänster som väcks i motionen. Motionsyrkandena avstyrks.

Fullmäktigesammanträden på måndagar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om att fullmäktigesammanträden ska äga rum på måndagar.

Motionerna

Markus Wiechel (SD) anser i motion 2018/19:341 yrkande 2 att fullmäktigesammanträden i Sveriges samtliga kommuner bör hållas på måndagar. Samma förslag finns i motion 2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) yrkande 4. Motionärerna anför att flera riksdagsledamöter också sitter i kommunfullmäktige runt om i landet, och att sammanträdena i dessa kommuner äger rum på olika dagar i veckan. För att riksdagsledamöter som också är fullmäktigeledamöter ska kunna närvara vid fullmäktigesammanträdena och därmed behålla närheten till valkretsen och väljarna bör en harmoniserande ordning införas som innebär att alla kommunfullmäktigesammanträden äger rum på måndagar.

Gällande ordning

Av 5 kap. 12 § kommunallagen (2017:725) följer att fullmäktige bestämmer när ordinarie sammanträden ska hållas. Sammanträde ska hållas också om styrelsen eller minst en tredjedel av fullmäktiges ledamöter begär det eller om ordföranden anser att det behövs. Uppgifter om tid, plats och vilka ärenden

som ska behandlas ska tillkännages på kommunens eller landstingets anslagstavla minst en vecka före sammanträdet (5 kap. 13 §).

Talmannen beslutar efter samråd med riksdagsstyrelsen om planeringen av arbetet i riksdagens kammare och om när kammaren ska sammanträda (6 kap. 2 § och tilläggsbestämmelse 6.2.1 i riksdagsordningen). Arbetsplenum i kammaren äger normalt inte rum på måndagar. Riksdagens utskott och EU-nämnden sammanträder när riksdagsarbetet kräver det (7 kap. 15 § riksdagsordningen). Utskotten sammanträder i huvudsak på tisdagar och torsdagar och EU-nämnden på fredagar.

Tidigare behandling

Motionsyrkanden om fullmäktigesammanträden på måndagar behandlades av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. Utskottet fann inte skäl att ställa sig bakom yrkandena (bet. 2016/17:KU30 s. 39).

Våren 2018 vidhöll utskottet sitt tidigare ställningstagande och avstyrkte ett motionsyrkande om fullmäktigesammanträden på måndagar (bet. 2017/18:KU33 s. 21).

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte skäl att ställa sig bakom det som yrkas i motionerna. Motionsyrkandena avstyrks.

Minoritetsskydd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om stärkt minoritetsskydd i fråga om extra val, återremiss och interpellationer.

Jämför reservation 5 (SD).

Motionen

Jonas Millard m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 8 i denna del att reglerna om extra val till fullmäktige bör ändras. Extra val ska enligt motionärerna hållas om minst hälften av de närvarande ledamöterna röstar för det.

Motionärerna anser även att det vid återremittering av ärenden bör införas någon form av minimiregler för hur ett beredningsorgan ska efterkomma de instruktioner som ges vid en återremiss, innan ett ärende får skickas tillbaka till fullmäktige för avgörande. Regelverket får emellertid inte bli för strikt och långtgående så att det riskerar att leda till en oproportionerligt stor arbetsbelastning och ökad byråkrati för kommuner och regioner.

Motionärerna anför avslutningsvis att det bör säkerställas att det finns ett mycket starkt minoritetsskydd för interpellationer. Det skulle t.ex. kunna krävas att fem sjättedelar av fullmäktiges ledamöter röstar emot att en interpellation ska få ställas för att så ska bli fallet.

Gällande rätt

Extra val

När ärenden avgörs i fullmäktige bestäms utgången genom enkel majoritet, om inte något annat är föreskrivet (5 kap. 55 § kommunallagen [2017:725], förkortad KL). Bestämmelser om extra val finns i 5 kap. 10 § KL. Fullmäktige får besluta om extra val till fullmäktige mellan ordinarie val. Extra val ska hållas om minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna röstar för det. Ett beslut om extra val får dock inte fattas förrän sex månader har gått från det nyvalda fullmäktiges första sammanträde.

Motsvarande regler om extra val fanns tidigare i 5 kap. 5 a § kommunallagen (1991:900). Vid bestämmelsens tillkomst uttalade regeringen att det i fråga om möjligheten att utlysa extra val är motiverat att göra avsteg från majoritetsprincipen för att markera att extra val endast är avsett för extraordinära situationer. Det ska enligt regeringen kunna tillgripas endast om en klar majoritet i fullmäktige anser att det behövs (prop. 2009/10:80 s. 94).

Återremiss

Om beslutsunderlaget i ett ärende behöver kompletteras kan fullmäktige besluta om återremiss (5 kap. 50 § KL). Ärendet skickas då tillbaka till ett beredande organ som kan vara en nämnd, en fullmäktigeberedning eller styrelsen. Det beredande organet ska därefter bereda ärendet på nytt och lämna ett förslag till beslut i ärendet.

Ett ärende ska återremitteras om det begärs av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna. Enkel majoritet krävs dock om ärendet tidigare återremitterats på begäran av en minoritet. Motiveringen till ett beslut om återremiss ska bestämmas av de ledamöter som begärt återremittering. Vid flera motiveringar får ordföranden pröva vilken motivering som biträds av minst en tredjedel av de närvarande ledamöterna.

Interpellationer

Möjligheterna för ledamöter i fullmäktige att ställa interpellationer regleras huvudsakligen i 5 kap. 59–63 §§ KL. Interpellationer ska avse ämnen som hör till fullmäktiges, en nämnds eller en fullmäktigeberednings handläggning och får inte avse ärenden som rör myndighetsutövning mot någon enskild. Interpellationerna ska ha ett bestämt innehåll och vara försedda med motivering. De bör ställas endast i angelägenheter av större intresse för kommunen eller

landstinget. Fullmäktige beslutar utan föregående överläggning om en interpellation får ställas. Beslutet kan, enligt huvudregeln i 5 kap. 55 § KL, fattas med enkel majoritet.

Tidigare behandling

En likalydande motion behandlades av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. Någon förändring i sak som berör nu aktuella frågor föreslogs inte i propositionen. Utskottet var inte berett att föreslå några ändringar av bestämmelserna om extra val, återremiss eller interpellationer och avstyrkte motionsyrkandet (bet. 2016/17:KU30 s. 44). En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Kommunallagen har nyligen varit föremål för en översyn. Utskottet är inte berett att föreslå några ändringar av bestämmelserna om extra val, återremiss eller interpellationer. Motionsyrkandet avstyrks.

Styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om styrelsens och nämndernas ansvarsfördelning.

Jämför reservation 6 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om styrelsens och nämndernas ansvarsfördelning. Genom den nya kommunallagen (2017:725) har fullmäktige fått möjlighet att bestämma att styrelsen får fatta beslut om särskilt angivna förhållanden som rör andra nämnders verksamhet. Motionärerna menar att de nya bestämmelserna om styrelsens ställning har medfört ett otydligt ansvarsutkrävande. De framhåller också att nämnderna i flertalet fall har bättre kunskap inom sina respektive ansvarsområden än styrelsen, som har ett mer övergripande ansvar. Motionärerna förespråkar därför en återgång till tidigare lagstiftning när det gäller styrelsens och nämndernas ansvarsfördelning.

Gällande rätt

En ny kommunallag (2017:725), förkortad KL, trädde i kraft den 1 januari 2018 (prop. 2016/17:171, bet. 2016/17:KU30, rskr. 2016/17:335 och 2016/17:336). Genom den nya lagen har fullmäktige fått möjlighet att ge

styrelsen befogenhet att fatta beslut som annars skulle ha legat inom nämndernas förvaltning. Syftet med förändringen var att ge ökade möjligheter att styra verksamheten strategiskt och att stärka styrelsens samordnande roll (prop. 2016/17:171 s. 158 f.).

I 3 kap. 3 § KL anges att fullmäktige ska tillsätta en styrelse. Fullmäktige ska även tillsätta de nämnder som utöver styrelsen behövs för att fullgöra kommunens eller landstingets uppgifter enligt lag eller annan författning och för övrig verksamhet (3 kap. 4 §). Närmare bestämmelser om styrelsen och övriga nämnder finns i 6 kap. KL.

Av 6 kap. 8 § KL följer att fullmäktige får besluta att styrelsen får fatta beslut om särskilt angivna förhållanden som rör andra nämnders verksamhet. Styrelsen får dock inte ges rätt att fatta beslut som rör andra nämnders myndighetsutövning, tillämpningen av lag eller ärenden som i övrigt rör enskilda. Styrelsen kan inte ges någon generell beslutanderätt, utan fullmäktige måste ange de förhållanden som beslutanderätten omfattar. Det kan enligt förarbetena t.ex. gälla övergripande ekonomiska beslut, såsom ett generellt anställningsstopp (s. 161). Det kan även bli aktuellt att tilldela styrelsen en överordnad roll, med en möjlighet att fatta beslut som är bindande för nämnderna på personal-, säkerhets- och miljöområdena. Ett annat exempel som anges i förarbetena är när två nämnder är oense i något hänseende. Styrelsen ska då kunna fatta det avgörande beslutet i frågan. Regeringen framhåller i propositionen att det ställs stora krav på att fullmäktige utformar sina beslut på ett sådant sätt att det tydligt klargörs vilka förhållanden som styrelsen ska ges befogenhet att besluta om (s. 163). Detta gäller främst för att se till att beslutet utformas i enlighet med regeringsformens bestämmelser om myndigheternas självständighet men är också viktigt för den egna organisationen och för medlemmarnas möjlighet att följa och granska verksamheten. Regeringen understryker att väl övervägda och väl avgränsade beslut av fullmäktige minimerar risken för oklarheter i ansvarsfördelningen.

Tidigare behandling

Som framgått ovan behandlades frågan om styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag (bet. 2016/17:KU30 s. 44 f.). Utskottet avstyrkte en motion om styrelsens och nämndernas ansvarsfördelning med motiveringen att förslaget i propositionen om att ge styrelsen en stärkt ställning i förhållande till övriga nämnder var väl avvägt. En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

En ny kommunallag har nyligen trätt i kraft. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande att de nya bestämmelserna om styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder är väl avvägda. Utskottet är därför inte berett att

ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande som motionärerna föreslår och avstyrker motionsyrkandet.

Förtroendevaldas rätt till insyn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om förtroendevaldas rätt till insyn.

Jämför reservation 7 (SD).

Motionen

Jonas Millard m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 12 ett tillkännagivande om förtroendevaldas rätt till insyn. Motionärerna anför att det med ett delegationsbeslut alltid bör följa en återrapporteringsplikt till nämndens ledamöter och att det bör finnas regler som säkerställer förbättrad tydlighet. Det finns enligt motionärerna flera skäl till detta. Ett sådant skäl är att flera kommuner har valt att delegera politiskt känsliga beslut till ordförande, presidium eller tjänstemän samtidigt som man har varit väldigt sparsam med att redogöra för ärendets hantering i nämnden. En ledamot av en kommunal nämnd kan då vara ovetande om vilka beslut som har fattats. I vissa fall kan beslutet dessutom vara fattat med stöd av ett otydligt delegationsbeslut.

Gällande ordning

I kommunallagen (2017:725), förkortad KL, finns bestämmelser som reglerar möjligheten till delegering av nämndernas beslutanderätt. En nämnd får enligt 6 kap. 37 § KL uppdra åt presidiet, ett utskott, en ledamot eller en ersättare att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en viss grupp av ärenden. Nämnden beslutar själv i vilken utsträckning ett sådant beslut ska anmälas till nämnden (6 kap. 40 § KL). Ett beslut som inte anmäls ska protokollföras särskilt, om beslutet får överklagas genom laglighetsprövning. Sådana beslut ska tillkännages på den kommunala anslagstavlan (8 kap. 10 § första stycket 3 KL). Motsvarande bestämmelser om delegation till anställda hos kommunen eller landstinget och anmälan av beslut som fattats med stöd av sådan delegation finns i 7 kap. 5 och 8 §§ KL. I 6 kap. 38 § KL anges att beslutanderätten inte får delegeras när det gäller vissa typer av ärenden, t.ex. ärenden som avser verksamhetens mål, inriktning, omfattning eller kvalitet.

Av 6 kap. 39 § KL följer att en nämnd får uppdra åt ordföranden, eller en annan ledamot som nämnden har utsett, att besluta på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas. Sådana beslut ska alltid anmälas vid nämndens nästa sammanträde (6 kap. 40 § KL).

Möjligheten till vidaredelegation regleras i 7 kap. 6 § KL. Om en nämnd med stöd av ovan angivna bestämmelser uppdrar åt en förvaltningschef inom nämndens verksamhetsområde att fatta beslut, får nämnden överlåta åt förvaltningschefen att i sin tur uppdrar åt en annan anställd inom kommunen eller landstinget att fatta beslutet. I likhet med vad som i övrigt gäller vid delegering av ärenden till anställda beslutar nämnden själv i vilken utsträckning ett sådant beslut ska anmälas till nämnden (7 kap. 8 § KL).

Genom 2017 års kommunallag förenklades reglerna för anmälan av delegationsbeslut genom att nämnderna själva får bestämma vilka beslut som ska anmälas (prop. 2016/17:171, bet. 2016/17:KU30, rskr. 2016/17:335 och 2016/17:336). Den tidigare ordningen med anmälningsskyldighet för alla delegationsbeslut ansågs innebära en administrativ börda för nämnderna. Av förarbetena framgår att vissa remissinstanser anfört att förslaget om förändrad anmälningsskyldighet begränsar nämndens möjlighet att utöva tillsyn över förvaltningens verksamhet, och att de hade rest frågetecken när det gäller nämndens möjlighet till insyn. Regeringen anför i propositionen bl.a. följande (s. 212):

Eftersom de förtroendevalda fortfarande har möjlighet att besluta om vilka typer av beslut som ska anmälas till nämnden, t.ex. om nämnden anser sig ha ett särskilt intresse av vissa typer av beslut, anser regeringen att förslaget inte äventyrar de förtroendevaldas insyn. Det bör dock noteras, vilket Kammarrätten i Stockholm också påpekar, att den politiska majoriteten i en nämnd kommer att kunna fatta beslut om vilka delegationsbeslut som inte behöver anmälas. Regeringen anser dock inte att en sådan situation skulle påverka minoritetens insyn. Även de förtroendevalda kommer att på ett enkelt sätt kunna följa delegationsbeslut som inte anmäls via den kommunala anslagstavlan. Detta innebär att om en konflikt uppstår om att en viss kategori beslut inte längre ska anmälas så har minoriteten ändå möjlighet att enkelt följa dessa beslut.

Tidigare behandling

Som framgått ovan föreslog regeringen i proposition 2016/17:171 En ny kommunallag bl.a. att reglerna för anmälan av delegationsbeslut skulle förenklas. I samband med beredningen av propositionen avstyrkte utskottet en motion om förtroendevaldas rätt till insyn. Utskottet gjorde följande ställningstagande (2016/17:KU30 s. 50):

Ett beslut som har fattats med stöd av delegation från en nämnd ska enligt nuvarande regler alltid anmälas till nämnden. Regeringen föreslår i propositionen att nämnderna i stället som huvudregel ska besluta om i vilken utsträckning sådana beslut ska anmälas. Beslut som inte anmäls ska protokollföras särskilt, om beslutet får överklagas genom laglighetsprövning. Förslagen i propositionen framstår enligt utskottet som väl avvägda. Det saknas därför anledning att föreslå något tillkännagivande till regeringen i frågan. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

En ny kommunallag har nyligen trätt i kraft. Genom den nya lagen förenklades reglerna för anmälan av delegationsbeslut. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande att de nya bestämmelserna framstår som väl avvägda. Utskottet är därför inte berett att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande som motionärerna föreslår och avstyrker motionsyrkandet.

Medborgerlig förslagsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om medborgerlig förslagsrätt.

Motionen

Robert Hannah och Juno Blom (båda L) begär i motion 2018/19:514 att medborgerlig förslagsrätt i kommun- och landstingsfullmäktige bör utredas och införas (yrkande 2) samt att möjligheten till medborgarförslag avskaffas om medborgerlig förslagsrätt införs (yrkande 3). Motionärerna konstaterar att 2014 års demokratiutredning i betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5) föreslagit att det införs en medborgerlig förslagsrätt till riksdagen samt till kommun- och landstingsfullmäktige för att vitalisera den svenska demokratin. Motionärerna anser att en sådan ordning bör införas i stället för dagens ordning med medborgarförslag.

Gällande rätt

Ärenden i kommun- eller landstingsfullmäktige får enligt 8 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) väckas av den som är folkbokförd i kommunen eller i en kommun inom landstinget, om fullmäktige har beslutat om det (medborgarförslag). Fullmäktige får överlåta åt styrelsen eller en annan nämnd att besluta i ett ärende som har väckts genom medborgarförslag (5 kap. 23 §).

Möjligheten för kommuner och landsting att besluta att enskilda får väcka ärenden i fullmäktige infördes efter ett förslag av Kommundemokrati-kommittén i betänkandet Att vara med på riktigt (SOU 2001:48). Syftet var att ge medborgarna ytterligare sätt att påverka politiken och att därigenom minska avståndet mellan väljare och förtroendevalda, öka medborgarnas lokalpolitiska engagemang och ge upphov till fler politiska diskussioner mellan valen. Även barn och ungdomar samt personer med utländsk bakgrund som ännu inte fått rösträtt i kommuner och landsting skulle kunna lämna medborgarförslag. Förhoppningen var att införandet av möjligheten till medborgarförslag skulle stärka och vitalisera den lokala demokratin (prop. 2001/02:80 s. 53 f., bet. 2001/02:KU14, rskr. 2001/02:190).

Genom 2017 års kommunallag, som trädde i kraft den 1 januari 2018, utvidgades rätten att väcka medborgarförslag till att även omfatta unions-

medborgare som är bosatta i kommunen men som, enligt 5 § andra stycket folkbokföringslagen (1991:481), inte är folkbokförda där (prop. 2016/17:171, bet. 2016/17:KU30, rskr. 2016/17:335 och 2016/17:336).

2014 års demokratiutredning

2014 års demokratiutredning har bl.a. haft i uppdrag att utvärdera tillämpningen av den medborgerliga förslagsrätten i kommun- och landstingsfullmäktige och att bedöma hur medborgarförslagen påverkat den lokala politikens utformning och den demokratiska delaktigheten i samhället. I uppdraget har också ingått att föreslå hur internet kan användas som ett redskap för att underlätta överlämnandet av medborgarförslag.

Utredningen, som har genomfört en enkätundersökning med landets kommuner och landsting för att utvärdera tillämpningen av bestämmelserna om medborgarförslag och deras effekter för den lokala demokratin, menar att medborgarförslaget har vissa positiva demokratieffekter eftersom det ger enskilda en möjlighet att på ett formaliserat sätt väcka frågor i den beslutsfattande processen. Utredningen anser emellertid också att medborgarförslagen har en begränsad effekt på det demokratiska samtalet och åsiktsbildningen, bl.a. eftersom de används i mycket begränsad omfattning och dessutom inte kan skapa en dialog mellan förtroendevalda å ena sidan och sammanslutningar av medborgare å den andra, utan enbart med enskilda medborgare. Medborgarförslagen ger heller inte en indikation på om det finns en stark opinion i den fråga som väcks utan har enligt utredningen främst använts som en ”förslagslåda” för frågor som uppfattas som klagomål eller mer allmänna synpunkter (SOU 2016:5 s. 502 f.).

Utredningen föreslår att ordningen med medborgarförslag ska ersättas med en möjlighet för de folkbokförda i en kommun eller ett landsting att väcka en folkmotion till kommun- eller landstingsfullmäktige. Ett ärende får enligt förslaget väckas om en folkmotion inom sex månader stöds av minst 1 procent av de folkbokförda i kommunen eller landstinget. Till skillnad från vad som är fallet med medborgarförslag, som är frivilligt att införa för kommun- och landstingsfullmäktige, ska ordningen med folkmotioner vara tvingande; dvs. fullmäktige ska vara skyldigt att ta emot en motion som har undertecknats av 1 procent av de folkbokförda.

Demokratiutredningens förslag har remitterats. Enligt uppgift från Regeringskansliet är ärendet fortfarande öppet, men det pågår för närvarande inte någon aktiv beredning av utredningens förslag om folkmotion.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare avstyrkt liknande motioner med hänvisning till att beredningen av Demokratiutredningens förslag inte bör föregripas (bet. 2016/17:KU30 s. 52 och 2017/18:KU33 s. 23).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar det utredningsarbete som har gjorts och finner för närvarande inte skäl att ta några initiativ med anledning av motionen. Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Kommunala folkomröstningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om folkinitiativ och kommunala folkomröstningar.

Jämför reservation 8 (SD).

Motionerna

Staffan Eklöf (SD) begär i motion 2018/19:89 ett tillkännagivande om att ändra kommunallagen för att underlätta folkinitiativ. Motionären föreslår att kravet för hur många som måste underteckna ett folkinitiativ ska sänkas till 5 procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna. Om ett folkinitiativ har väckts ska en folkomröstning hållas i den fråga som initiativet avser om inte minst 90 procent av de röstande fullmäktigeledamöterna motsätter sig det.

Jonas Millard m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 10 att kravet sänks för hur många kommunmedlemmar som ska stå bakom ett folkinitiativ för att få till stånd en folkomröstning samt att möjligheten till elektroniska namninsamlingar vid folkinitiativ utreds.

Gällande rätt

Föresättningarna för folkinitiativ regleras i 8 kap. 2 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL. Där anges att ett ärende om att hålla folkomröstning i en viss fråga får väckas i kommun- eller landstingsfullmäktige av minst 10 procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna enligt lagen (1994:692) om kommunala folkomröstningar (folkinitiativ). Initiativet ska vara skriftligt, ange den aktuella frågan samt innehålla initiativtagarnas egenhändiga namnteckningar, uppgift om när namnteckningarna gjorts, namnförtydliganden, personnummer och uppgift om deras adresser. Namnunderskrifter som är äldre än sex månader ska inte räknas.

Har ett folkinitiativ väckts ska fullmäktige besluta att en folkomröstning ska hållas om följande två villkor är uppfyllda: dels ska den fråga som initiativet avser vara sådan att fullmäktige kan besluta om den, dels ska minst två tredjedelar av de närvarande ledamöterna inte rösta mot förslaget (5 kap. 37 § KL).

När bestämmelserna om folkinitiativ infördes fick ett sådant väckas av minst 5 procent av de röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmarna,

och ett folkinitiativ kunde avslås av fullmäktige med enkel majoritet. I motiven uttalades att folkinitiativet skulle stärka den lokala demokratin och öka enskilda kommunmedlemmars inflytande på den kommunala verksamheten samtidigt som förslaget ansågs väl avvägt i förhållande till den representativa demokratin (prop. 1993/94:188 s. 49 f.).

Den 1 januari 2011 gjordes vissa ändringar i syfte att förstärka folkinitiativet: Ett folkinitiativ måste nu stödjas av fler röstberättigade kommun- eller landstingsmedlemmar, men har ett initiativ fått tillräckligt många namnunderskrifter ska en folkomröstning som huvudregel hållas. Endast en kvalificerad majoritet av fullmäktiges ledamöter kan avslå ett folkinitiativ. I motiven uttalades bl.a. att den spärr det innebär att fullmäktige med kvalificerad majoritet kan avslå ett folkinitiativ kan antas leda till att folkomröstningar inte hålls i frågor som visserligen formellt faller in under vad fullmäktige kan besluta om men som till sin karaktär är sådana att det vore olämpligt att folkomrösta om dem (prop. 2009/10:80 s. 105). Exempel på sådana frågor är anställningsärenden och andra ärenden där det finns risk för att enskilda personer upplever en folkomröstning som kränkande.

I remissbehandlingen av förslaget som lämnades av Grundlagsutredningen i betänkandet En reformerad grundlag (SOU 2008:125) ansåg ett antal remissinstanser att ett förstärkt folkinitiativ enligt den modell som utredningen föreslog riskerade att ge olika särintressen ett alltför kraftfullt verktyg för att påverka politiken och att fördröja beslutsprocessen. Regeringen menade att en sådan risk inte borde överdrivas och att det fick antas att initiativ som saknar demokratisk förankring inte kommer att ha stöd hos en tillräckligt stor andel av ledamöterna i fullmäktige för att leda till folkomröstning. Att ett folkinitiativ har väckts medför heller inte att fullmäktige är förhindrat att fatta ett beslut i ärendet, om folkinitiativet kan antas ha väckts enbart i syfte att försöka förhala beslutsprocessen. Vidare konstaterade regeringen att de folkomröstningar som anordnas endast är rådgivande (prop. 2009/10:80 s. 106).

2014 års demokratiutredning

2014 års demokratiutredning hade i övergripande uppdrag att analysera behovet av och utarbeta förslag till åtgärder för att öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin samt att stärka individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen. En del av utredningens uppdrag gällde folkinitiativet och de kommunala folkomröstningarna. I uppdraget ingick att sammanställa erfarenheter av det förstärkta folkinitiativet och bedöma dess effekter på demokratiutvecklingen på lokal nivå samt att föreslå åtgärder för hur kommuner och landsting kan åstadkomma ett högre valdeltagande i kommunala folkomröstningar och hur legitimiteten för folkomröstningar kan stärkas. Utredningen skulle också föreslå dels hur internet kan användas för att underlätta namninsamlingar till folkinitiativ, dels åtgärder som kan bidra

till att folkinitiativet kan genomföras och administreras ändamålsenligt och effektivt samt bidra till att demokratin fördjupas på lokal nivå.

Utredningen lämnade i januari 2016 betänkandet *Låt fler forma framtiden!* (SOU 2016:5). Utredningen anser att folkinitiativet är ett värdefullt redskap för inflytande och delaktighet i den lokala demokratin som innebär utökade möjligheter för direktdeltagande i kommunernas och landstingens beslutsprocesser. Utredningens sammanställning av erfarenheter av det förstärkta folkinitiativet visar dock att det inte har varit problemfritt och att det har skapat vissa spänningar i den lokala demokratin. Det principiella värdet av att väljarna har en möjlighet till direktdeltagande i politiska beslut överväger emellertid enligt utredningen de negativa erfarenheterna.

Utredningen anser att de grundläggande principerna för folkinitiativet, dvs. att det krävs ett stöd av 10 procent av de röstberättigade för att väcka ett folkinitiativ och två tredjedelar av fullmäktige för att avslå det, innebär en bra avvägning mellan det representativa beslutsfattandet och inslaget av deltagardemokrati. Däremot bör insamlingen av namnunderskrifter enligt utredningen underlättas. Kommunernas arbete med att validera namnunderskrifter är tids- och resurskrävande och riskerar att leda till beslut som grundar sig på godtyckliga bedömningar. Utredningen förslår därför att det vid sidan av dagens ordning med underskrifter i pappersform ska vara möjligt att samla in underskrifter via internet, där den egenhändiga namnunderskriften ersätts med ett elektroniskt undertecknande, exempelvis med hjälp av e-legitimation. En nationell webbplats bör upprättas för namninsamling av folkinitiativ, och Länsstyrelsen i Västra Götaland bör ges i uppdrag att upprätta och ansvara för webbplatsen.

Utredningen redovisar också överväganden när det gäller bl.a. behandlingen av personuppgifter och sekretess på webbplatsen, kravet på att initiativtagarnas personnummer ska anges, publicering av information om pågående folkinitiativ på kommunens eller landstingets webbplats samt samråd vid formuleringen av den fråga som ska vara föremål för en folkomröstning.

Utredningen anser vidare att det bör genomföras en försöksverksamhet med e-röstning i kommunala folkomröstningar. E-röstning kan enligt utredningen gagna vissa väljargrupper, t.ex. personer med funktionsnedsättning, men kan vara problematiska eftersom det är svårt att garantera valhemligheten och skapa system som är tillräckligt säkra. Säkerhetskraven för kommunala folkomröstningar behöver enligt utredningens mening dock inte vara lika höga som för de allmänna valen. Erfarenheterna av en försöksverksamhet kan enligt utredningen utgöra ett underlag vid framtida övervägningar om en försöksverksamhet med e-röstning i de allmänna valen.

Demokratiutredningens förslag har remitterats. Enligt uppgift från Regeringskansliet är ärendet fortfarande öppet, men det pågår för närvarande inte någon aktiv beredning av de förslag som redovisats ovan.

Tidigare behandling

Liknande motionsyrkanden har tidigare behandlats av utskottet, senast i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag (bet. 2016/17:KU30). Någon förändring i sak som gällde folkinitiativ föreslogs inte i propositionen. Utskottet gjorde följande ställningstagande (s. 56):

Utskottet konstaterar att frågan om folkinitiativ nyligen har varit föremål för utredning och att utredningen inte har funnit skäl att föreslå några förändringar av de grundläggande principerna för folkinitiativet. Dagens ordning, dvs. att det krävs ett stöd av 10 procent av de röstberättigade för att väcka ett folkinitiativ och två tredjedelar av fullmäktige för att avslå det, innebär enligt utredningen en bra avvägning mellan det representativa beslutsfattandet och inslaget av deltagardemokrati. Utskottet instämmer i denna bedömning, och konstaterar härutöver att utredningen har lämnat förslag på att namnsamlingen för ett folkinitiativ även bör kunna ske elektroniskt. Beredningen av utredningsförslaget i denna del bör inte föregripas. Motionsyrkandena avstyrks.

En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar det utredningsarbete som har gjorts och finner för närvarande inte skäl att ta några initiativ med anledning av motionerna. Utskottet avstyrker motionsyrkandena.

Allmänhetens insyn i kommunala bolag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om allmänhetens rätt och möjlighet till insyn i kommunala bolag.

Motionen

Jonas Millard m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 4 att insynen i kommunalt och regionalt ägda bolag är eftersatt och att regeringen bör se till att medborgarnas rätt och möjlighet till insyn i dessa bolag kan säkerställas. Motionärerna framhåller att det är viktigt att insynen i praktiken fungerar lika bra i de kommunalt och regionalt ägda bolagen som den gör i den övriga kommunala och regionala verksamheten. Det bör inte ha någon betydelse om bolagen är helt eller delvis ägda av kommunen eller regionen. Tillgången på allmänna och offentliga handlingar måste kunna garanteras.

Gällande rätt

Fullmäktige i kommuner eller landsting får enligt 10 kap. 1 § kommunallagen (2017:725), förkortad KL, besluta att lämna över skötseln av en kommunal angelägenhet till en juridisk person. Bestämmelser om allmänhetens rätt att ta del av handlingar hos vissa juridiska personer finns i 2 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av allmänna handlingar hos myndigheter ska i tillämpliga delar gälla också handlingar hos aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser där kommuner eller landsting utövar ett rättsligt bestämmande inflytande. Sådana bolag, föreningar och stiftelser ska vid tillämpningen av offentlighets- och sekretesslagen jämföras med myndigheter.

Kommuner och landsting ska anses utöva ett rättsligt bestämmande inflytande om de ensamma eller tillsammans

1. äger aktier i ett aktiebolag eller andelar i en ekonomisk förening med mer än hälften av samtliga röster i bolaget eller föreningen eller på något annat sätt förfogar över så många röster i bolaget eller föreningen
2. har rätt att utse eller avsätta mer än hälften av ledamöterna i styrelsen för ett aktiebolag, en ekonomisk förening eller en stiftelse eller
3. utgör samtliga obegränsat ansvariga bolagsmän i ett handelsbolag.

Även om ett sådant inflytande utövas av en juridisk person över vilken en kommun eller ett landsting bestämmer på det sätt som anges i de nämnda punkterna, ska inflytandet anses utövat av kommunen eller landstinget. Bestämmelserna om kommuner och landsting gäller även för kommunalförbund.

I delägda kommunala bolag, där kommunen eller landstinget bestämmer tillsammans med någon annan utan att ha ett sådant inflytande över verksamheten som anges ovan, gäller inte offentlighetsprincipen. Fullmäktige ska emellertid, enligt 10 kap. 4 § andra stycket KL, verka för att allmänheten ska ha rätt att ta del av handlingar hos bolaget enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i 2 kap. tryckfrihetsförordningen och offentlighets- och sekretesslagen.

Om en kommun eller ett landsting lämnar över skötseln av en kommunal angelägenhet till ett helägt kommunalt bolag, ska fullmäktige se till att bolaget ger allmänheten insyn i den verksamhet som genom avtal lämnas över till en privat utförare (10 kap. 3 § 6 KL). I delägda kommunala bolag ska fullmäktige se till att bolaget ger allmänheten insyn i verksamhet som genom avtal lämnas över till en privat utförare i en omfattning som är rimlig med hänsyn till andelsförhållandena, verksamhetens art och omständigheterna i övrigt (10 kap. 4 § första stycket och 3 § 6 KL).

Tidigare behandling

En motion om allmänhetens rätt till insyn i kommunala bolag behandlades av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag. Någon förändring i sak som gällde insynen i kommunala bolag föreslogs inte i propositionen. Utskottet uttalade att det inte var berett att ta något initiativ till ändringar i de bestämmelser i kommunallagen och offentlighets- och sekretesslagen som reglerar allmänhetens rätt till insyn i kommunala bolag (bet. 2016/17:KU30 s. 58). Motionsyrkandet avstyrktes. En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Utskottet är inte berett att ta något initiativ till ändringar i de bestämmelser i kommunallagen och offentlighets- och sekretesslagen som reglerar allmänhetens rätt till insyn i kommunala bolag. Utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Ekonomisk förvaltning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att kommunallagens krav på en ekonomi i balans ska förtydligas.

Jämför reservation 9 (SD).

Motionen

Jonas Millard m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 2 att kommunallagens krav på en ekonomi i balans ska förtydligas. Det är enligt motionärerna helt grundläggande att de gemensamma kommunala och regionala resurserna i första hand går till kärnverksamheten. Kommunens skattebetalare ska inte behöva förvandlas till ofrivilliga riskkapitalister genom att politiker investerar pengar i osäkra ekonomiska projekt som riskerar att bli förlustaffärer. Det bör därför enligt motionärerna finnas tydligare krav på kommunerna och färre möjligheter att göra undantag från balanskravet.

Gällande rätt

I kommunallagen (2017:725), förkortad KL, och i lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning finns bestämmelser om hur kommuner och landsting ska sköta sin ekonomiska förvaltning. Kommuner och landsting ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer (11 kap. 1 § KL). Fullmäktige ska besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning för kommunen eller landstinget.

Enligt 11 kap. 5 § KL ska kommuner och landsting varje år upprätta en budget för nästa kalenderår. Budgeten ska som huvudregel upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna; dvs. kommunernas och landstingens budgetar ska vara balanserade. Undantag från kravet får göras om det finns synnerliga skäl. Möjligheten att underbalansera budgeten bör enligt förarbetena bara användas för enstaka år och med stor restriktivitet (prop. 2016/17:171 s. 424 f.). Ett exempel på vad som skulle kunna utgöra synnerliga skäl är om en kommun eller ett landsting efter en finansiell analys konstaterar att det finns eget kapital och realiserbara tillgångar av en omfattning som överstiger rimliga krav på finansiell handlingsberedskap. Ett ytterligare exempel som anges i förarbetena är större omstruktureringsåtgärder i syfte att uppnå en god ekonomisk hushållning. Det kan t.ex. röra sig om en kommun eller ett landsting med befolkningsminskning som behöver omstrukturera sin verksamhet för att få en mer anpassad verksamhet och framtida minskade kostnader.

För att utjämna intäkter över en konjunkturcykel har kommuner och landsting sedan 2013 möjlighet att under vissa förutsättningar reservera medel till en resultatutjämningsreserv, som vid behov kan tas i anspråk för att täcka underskott i verksamheten (prop. 2011/12:172, bet. 2012/13:FiU15). I 2017 års kommunallag regleras detta i 11 kap. 14 §.

Kommuners och landstings förvaltningsberättelser ska enligt 11 kap. 10 § lagen om kommunal bokföring och redovisning innehålla upplysningar om dels årets resultat efter balanskravsjusteringar, dels detta resultat med justering för förändring av resultatutjämningsreserven (balanskravsresultat). Om balanskravsresultatet för ett visst räkenskapsår är negativt ska det enligt 11 kap. 12 § KL regleras under de närmast följande tre åren. Fullmäktige ska anta en åtgärdsplan för hur regleringen ska ske. Beslut om reglering ska fattas senast i budgeten det tredje året efter det år då det negativa balanskravsresultatet uppkom.

Fullmäktige får enligt 11 kap. 13 § KL besluta att en reglering av ett negativt balanskravsresultat inte ska göras om det finns synnerliga skäl. I förarbetena anges att synnerliga skäl t.ex. kan finnas när en kommun eller ett landsting vid upprättandet av budgeten gjort ett undantag från kravet på en budget i balans i enlighet med den undantagsregel i 11 kap. 5 § som redovisats ovan (prop. 2016/17:171 s. 427 f.).

Tidigare behandling

Ett likalydande motionsyrkande behandlades av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag (bet. 2016/17:KU30). Någon förändring i sak av nu aktuella bestämmelser föreslogs inte i propositionen. Utskottet fann inte skäl att ta något initiativ till ändringar i de bestämmelser som reglerar hur kommuner och landsting ska sköta sin ekonomiska förvaltning (s. 61). Motionsyrkandet avstyrktes. En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Kommunallagen har nyligen varit föremål för en översyn. Utskottet finner inte skäl att ta något initiativ till ändringar i de bestämmelser som reglerar hur kommuner och landsting ska sköta sin ekonomiska förvaltning. Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Revision

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om den kommunala revisionen. Jämför reservation 10 (SD).

Motionerna

Niklas Wykman (M) anser i motion 2018/19:598 att det finns ett behov av en förstärkning av den kommunala revisionen. Motionären menar att sakkunniga revisorer bör stå för den huvudsakliga granskningen och föredra revisionsresultatet för fullmäktige. Revisorerna på kommunal nivå bör enligt motionären också ges verktyg som motsvarar de som Riksrevisionen har på statlig nivå.

Jonas Millard m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2018/19:125 yrkande 3 att frågan om oppositionens möjlighet att genom revision få insyn i den ekonomiska förvaltningen i kommunerna bör utredas. Som exempel på hur insynen kan öka nämner motionärerna att oppositionen får utse revisorer.

Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) anser i motion 2018/19:445 yrkande 5 att lagstiftningen bör ändras så att de revisorer som granskar politiker inte tillsätts av politiker. Det bör enligt motionärerna ifrågasättas att kommunpolitikerna kan välja sina partivänner för granskning av den egna verksamheten.

Bakgrund och gällande ordning

Den kommunala revisionen har varit föremål för ett återkommande reformarbete som bl.a. inneburit ett krav på att revisorer ska biträdas av sakkunniga, att fullmäktige ska motivera sitt förslag till beslut i ansvarsfrihetsfrågan och att fullmäktigeledamöter inte kan väljas till revisorer. Genom 2017 års kommunallag, som trädde i kraft den 1 januari 2018, infördes ett krav på att revisorernas budget ska beredas av fullmäktiges presidium. De sakkunniga revisionsbiträdena fick också rätt att yttra sig i fullmäktige när revisionsberättelsen behandlas. Det infördes även ett valbarhetshinder som innebär att den som är revisor inte kan väljas till ledamot eller ersättare i fullmäktige.

Enligt 3 kap. 10 § kommunallagen (2017:725) ska kommuner och landsting utse revisorer för granskning av den kommunala verksamheten. Revisorerna

granskar enligt 12 kap. 1 § årligen i den omfattning som följer av god revisionssed all verksamhet som bedrivs inom nämndernas eller fullmäktigebereidningarnas verksamhetsområden. De granskar på samma sätt, genom de revisorer eller lekmannarevisorer som utsetts i juridiska personer enligt 10 kap. 2–6 §§, även verksamheten i de juridiska personerna. Revisorerna prövar om verksamheten sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande och om den interna kontrollen som görs inom nämnderna är tillräcklig.

Enligt 12 kap. 4 § ska det nyvalda fullmäktige under de år då val av fullmäktige har hållits i hela landet välja revisorer för granskning av verksamheten under de fyra följande åren. Vid en samlad revision av hela verksamheten ska minst fem revisorer väljas (12 kap. 5 §). Vid en särskild revision för granskning av en viss eller vissa nämnders verksamhet ska minst fem revisorer väljas för varje nämnd eller grupp av nämnder.

Regeringen gjorde i förarbetena till 2017 års kommunallag bedömningen att den rådande ordningen med förtroendevalda revisorer som ansvarar för både förvaltnings- och redovisningsrevision skulle behållas (prop. 2016/17:171 s. 240 f.). Regeringen anförde i huvudsak följande.

Den kommunala revisionen har varit föremål för flera reformer de senaste decennierna. Många åtgärder har vidtagits för att stärka oberoendet och professionaliteten. All verksamhet i kommuner bygger på nämndmodellen där förtroendevalda är ansvariga. Inom en sådan modell är det inte anmärkningsvärt att även fullmäktiges kontroll genom revision bedrivs på motsvarande sätt. Om systemet med förtroendevalda revisorer avskaffades skulle det innebära en förändring av kommunernas organisationsmodell och ett ingrepp i det kommunala självstyret. Den kommunala förvaltningsrevisionen är till sin karaktär politisk, och de som granskas är till stor del förtroendevalda. Granskningen ska därför ledas av förtroendevalda. De förtroendevalda revisorerna har stor kompetens när det gäller hur kommunen eller landstinget är organiserat och om lokala förhållanden. Det kan ifrågasättas om en helt yrkesmässig revision kan upprätthålla motsvarande kunskap. Om revisionen t.ex. ska upphandlas kan upparbetad kompetens förloras varje gång en ny upphandling görs. Långsiktigheten i revisionsarbetet blir då lidande. Det bör också uppmärksammas att den politiska minoritetens insyn i revisionen med en sådan modell riskerar att försvinna. Det nuvarande systemet har också i allt väsentligt fungerat väl.

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat motioner om en förstärkning av den kommunala revisionen. Motionerna har avstyrkts av utskottet, dels med hänvisning till redan genomförda ändringar i kommunallagen som innebar en sådan förstärkning (bet. 2010/11:KU24 s. 36), dels med hänvisning till den då pågående beredningen av de förslag som lämnats av Utredningen om en kommunallag för framtiden (bet. 2014/15:KU18 s. 10).

Frågan om en förstärkning av den kommunala revisionen behandlades även av utskottet i samband med beredningen av regeringens proposition 2016/17:171 En ny kommunallag (bet. 2016/17:KU30 s. 67). Utskottet delade regeringens uppfattning att den rådande ordningen med förtroendevalda revisorer som ansvarar för både förvaltnings- och redovisningsrevision borde behållas. Utskottet konstaterade att regeringen i propositionen dessutom lämnat vissa förslag som ytterligare skulle förstärka revisionens oberoende. Det saknades därför enligt utskottet skäl att ställa sig bakom motionerna. Motionsyrkandena avstyrktes. En reservation lämnades (SD, -).

Våren 2018 vidhöll utskottet sitt tidigare ställningstagande (bet. 2017/18:KU33 s. 28). En reservation lämnades (SD, -).

Utskottets ställningstagande

Utskottet hänvisar till sina tidigare uttalanden om den kommunala revisionen och finner inte skäl att ställa sig bakom vad som yrkas i motionerna. Motionsyrkandena avstyrks.

En riksomfattande kommunsammanslagingsreform

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utreda en riksomfattande kommunsammanslagingsreform.

Motionen

Arman Teimouri (L) anser i motion 2018/19:463 att frågan om en riksomfattande kommunsammanslagingsreform bör utredas. Utgångspunkten bör vara att varje kommun ska ha en viss befolkningsstorlek för att minska sårbarheten och stärka den långsiktiga uthålligheten. På så sätt skapas bättre förutsättningar för en likvärdig kommunal service över hela landet.

Gällande rätt

Sverige är enligt 1 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) indelat i kommuner och landsting. Enligt 1 kap. 1 § lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting, förkortad indelningslagen, får regeringen besluta om ändringar i rikets indelning i kommuner om ändringen kan antas medföra en bestående fördel för en kommun eller en del av en kommun eller andra fördelar från allmän synpunkt. Vid en prövning av frågan om indelningsändring ska särskild hänsyn tas till önskemål och synpunkter från den eller de kommuner som närmast berörs av ändringen. Om en sådan kommun motsätter sig en indelningsändring, får beslut om ändringen fattas endast om det finns

synnerliga skäl. Särskild hänsyn ska också tas till befolkningens önskemål och synpunkter.

Enligt 1 kap. 20 § indelningslagen kan en fråga om ändring i den kommunala indelningen väckas av en kommun eller medlem av en kommun som skulle beröras av ändringen. En ansökan om en sådan ändring ska lämnas in till Kammarkollegiet. Regeringen, Kammarkollegiet och länsstyrelsen kan ta upp en fråga om indelningsändring på eget initiativ.

I ärenden om sådana indelningsändringar som avses i bl.a. 1 § ska Kammarkollegiet, enligt 21 §, göra den utredning som behövs eller, när det bedöms lämpligt, överlämna åt länsstyrelsen att göra utredningen. Om det behövs med hänsyn till ärendets omfattning och beskaffenhet, får Kammarkollegiet ge i uppdrag åt en särskild utredare att göra utredningen. En utredning om en ändring i den kommunala indelningen ska, enligt 22 §, omfatta alla omständigheter som inverkar på frågan. Vid utredningen ska samråd ske med de kommuner som har intresse av frågan. När det finns skäl till det ska, enligt 24 §, en särskild undersökning göras om befolkningens inställning till en indelningsändring. Om en särskild utredare finner skäl till en sådan undersökning ska han eller hon anmäla detta till Kammarkollegiet, som beslutar i frågan.

Kommunutredningen

Regeringen gav i februari 2017 en parlamentarisk kommitté i uppdrag att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar (Fi 2017:02, dir. 2017:13). Kommittén, som har antagit namnet Kommunutredningen, ska utifrån kommunernas varierande förutsättningar dels identifiera och analysera de utmaningar som väntas ha särskilt stor påverkan på kommunernas förmåga att klara av sina uppgifter, dels analysera i vilken utsträckning som kommunal samverkan, kommunsammanläggningar, förändrade uppgifter, en asymmetrisk ansvarsfördelning och andra tänkbara åtgärder kan bidra till att stärka kommunernas förmåga att möta samhällsutvecklingen. Kommittén ska mot bakgrund av denna analys föreslå vilka åtgärder som bör vidtas och hur genomförandet bör gå till. Eventuella förslag om kommunsammanläggningar ska vara frivilliga. Kommittén ska lämna sitt slutbetänkande senast den 15 oktober 2019.

Delbetänkandet En generell rätt till kommunal avtalssamverkan (SOU 2017:77) överlämnades i oktober 2017. Nya bestämmelser som ger kommuner och landsting generella möjligheter att avtalssamverka infördes i kommunalagen den 1 juli 2018 (prop. 2017/18:151, bet. 2017/18:KU30, rskr. 2017/18:304).

Tidigare behandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om kommunal indelning och kommunal kompetens. Utskottet konstaterade att en fråga om ändring i

den kommunala indelningen enligt indelningslagen kan initieras såväl av en kommun eller medlem av en kommun som skulle beröras av ändringen som av regeringen, Kammarkollegiet och länsstyrelsen, vilka kan ta upp en fråga om indelningsändring på eget initiativ. Utskottet fann därför inte anledning att ställa sig bakom motionerna (bet. 2014/15:KU18 s. 53).

Utskottet vidhöll i betänkande 2016/17:KU17 sitt tidigare ställningstagande och avstyrkte motionsyrkanden om att utreda förutsättningarna för en ny kommunreform (s. 11).

Motioner om en kommunreform behandlades senast av utskottet i betänkande 2017/18:KU33. Utskottet hänvisade till att Kommunutredningen har i uppdrag att analysera bl.a. i vilken utsträckning som kommunsammanläggningar och andra åtgärder kan bidra till att stärka kommunernas förmåga att möta samhällsutvecklingen. Utskottet ville inte föregripa det pågående utredningsarbetet och avstyrkte motionsyrkandena (s. 30).

Utskottets ställningstagande

Kommunutredningen har i uppdrag att analysera bl.a. i vilken utsträckning som kommunsammanläggningar och andra åtgärder kan bidra till att stärka kommunernas förmåga att möta samhällsutvecklingen. Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande att det pågående utredningsarbetet inte bör föregripas och avstyrker motionsyrkandet.

Regionalisering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. lokal förankring av beslut om regioner, avskaffandet av länsstyrelser och en överföring av statliga uppgifter till regioner med valda församlingar.

Motionerna

Boriana Åberg (M) anser i motion 2018/19:1005 yrkande 1 att länsstyrelserna bör avskaffas och deras uppgifter föras över till lokala och regionala organ eller andra statliga myndigheter. I yrkande 2 föreslås att Skåne ska utses till försöksregion för avskaffandet av länsstyrelserna. Enligt motionären bör politiska frågor som berör respektive län först och främst beslutas och behandlas av politiska och demokratiskt valda företrädare. Samtidigt bör t.ex. överklaganden hanteras av förvaltningsdomstolen i länet i stället för av länsstyrelsen. I Skåne har regionen redan tagit över det regionala utvecklingsansvaret och ansvaret för näringslivsfrågorna. Detta gör Skåne särskilt lämpligt som försöksregion för avskaffande av länsstyrelsen.

Kristina Yngwe m.fl. (C) efterfrågar i kommittémotion 2018/19:2425 yrkande 28 en regionaliseringsprocess där fler ansvarsområden decentraliseras

från staten till regionerna. Det bör enligt motionärerna utredas hur funktion, ansvar och finansiering för vissa statliga uppgifter som i dag utförs av länsstyrelsen och andra statliga myndigheter kan flyttas från central nivå till regioner med valda församlingar. I yrkande 29 anförs att nya regioners gränser ska tillkomma på initiativ av de direkt berörda i de områden som omfattas av en regionbildning.

Även Mikael Larsson (C) efterfrågar i motion 2018/19:2435 en kraftfull regionalisering. För att makten ska komma närmare medborgare och invånare bör regeringen enligt motionären utreda möjligheten att låta regionerna ta ett större ansvar för de uppdrag som länsstyrelserna har i dag. En del av uppdragen kan också föras över till kommunerna. I dessa församlingar finns folkvalda politiker som på ett annat sätt kan bevaka och fatta beslut i frågor som rör invånarna i regionerna.

Sveriges administrativa indelning

Den svenska förvaltningen är organiserad på tre nivåer: central, regional och lokal. På lokal nivå är Sverige indelat i 290 kommuner. På regional nivå är landet indelat i dels 21 län, med en statlig myndighet (länsstyrelsen) i varje län, dels 20 landsting med direktvalda fullmäktige. Varje landsting omfattar ett län, utom Gotlands län där kommunen ansvarar för de uppgifter som sköts av landstingen i andra län.

Enligt 14 kap. 6 § regeringsformen ska föreskrifter om grunderna för ändring i rikets indelning i kommuner meddelas i lag. Indelningen av kommuner och landsting regleras i lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och landsting, förkortad indelningslagen. Regeringen får enligt 2 kap. 1 § indelningslagen besluta om en ändring i rikets indelning i landsting, om det inte finns hinder mot en motsvarande ändring i länsindelningen. Bestämmelser om sambandet mellan landstingsindelningen och länsindelningen finns i 1 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) där det framgår att varje landsting omfattar ett län, om inte något annat är särskilt beslutat. En ändring i landstingsindelningen får ske bara om den kan antas medföra en bestående fördel för ett landsting eller en del av ett landsting eller andra fördelar från allmän synpunkt. I ett ärende om indelningsändring ska samråd ske med de landsting som har intresse av frågan.

Länsstyrelsen ansvarar enligt förordningen (2017:868) med länsstyrelseinstruktion för den statliga förvaltningen i respektive län, i den utsträckning inte någon annan myndighet har ansvaret för särskilda förvaltningsuppgifter. Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar. Den ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande samt inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser. Vidare ska länsstyrelsen främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i

länet. Den ska också inom sin verksamhet främja samverkan mellan kommuner, landsting, statliga myndigheter och andra relevanta aktörer i länet och ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den.

Sedan den 1 januari 2019 ligger det regionala utvecklingsansvaret hos landstingen i alla län utom Gotlands län, där kommunen har motsvarande ansvar (prop. 2017/18:206, bet. 2017/18:KU46, rskr. 2017/18:418). Detta följer av lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar. Det regionala utvecklingsansvaret omfattar vissa uppgifter i det regionala tillväxtarbetet och att utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling, samordna insatser för genomförandet av strategin samt upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur. Regeringen uttalar i proposition 2017/18:206 Ett enhetligt regionalt utvecklingsansvar att det behövs en modern och aktiv politik för hela landet som inriktas på att regionerna ska ges möjligheter att växa och utvecklas efter sina särskilda förutsättningar. Regeringen anser vidare att den demokratiska förankringen av det regionala utvecklingsarbetet stärks och tydliggörs genom att landstingen övertar det regionala utvecklingsansvaret (s. 19).

Ett landsting får enligt 4 § lagen om regionalt utvecklingsansvar besluta att landstingsfullmäktige och landstingsstyrelsen i stället ska betecknas regionfullmäktige och regionstyrelsen.

Indelningskommittén

Regeringen tillsatte i juli 2015 en kommitté med uppdrag att föreslå en ny regional indelning som innebar att Sverige skulle delas in i väsentligt färre län och landsting (Fi 2015:09, dir. 2015:77). I uppdraget ingick även att analysera om den nya länsindelningen motiverade en ändrad fördelning av de verksamheter som i dag är koncentrerade till vissa länsstyrelser och, om lämpligt, föreslå förändringar och analysera vilka eventuella organisatoriska åtgärder som kunde vidtas för att höja effektiviteten i länsstyrelsernas verksamhet. Kommittén skulle också analysera behovet av en samordnad regionindelning i fråga om vissa statliga myndigheter. Kommittén antog namnet Indelningskommittén.

I juni 2016 lämnade kommittén delbetänkandet Regional indelning – tre nya län (SOU 2016:48), i vilket det föreslogs att tre nya län skulle bildas 2018 och att motsvarande landsting skulle bildas 2019. Delbetänkandet har remitterats. Regeringen har dock angett att den inte avser att fortsätta bereda förslagen i delbetänkandet.

Regeringen beslutade den 22 juni 2017 i tilläggsdirektiv till Indelningskommittén att uppdraget att föreslå en ny regional indelning och tillhörande deluppdrag skulle utgå (dir. 2017:72). Kommittén skulle inte heller utreda länsstyrelsernas organisation. I tilläggsdirektivet förtydligades kommitténs uppdrag i fråga om statliga myndigheters regionala indelning. Kommittén fick även i uppdrag att föreslå en reglering i indelningslagen om vilken hänsyn som

ska tas till berörda landstings och kommuners samt befolkningens synpunkter vid ändringar i landstingsindelningen.

Indelningskommittén överlämnade i mars 2018 betänkandet Myndighetsgemensam indelning – samverkan på regional nivå (SOU 2018:10). I betänkandet föreslås en myndighetsgemensam regional indelning för tio statliga myndigheter. En myndighetsgemensam indelning skulle enligt kommittén främja samverkan och samordning av staten på regional nivå. Det skulle vara till gagn för medborgarna, näringslivet och det civila samhället samt gynna samverkan med kommuner och landsting. Med en gemensam geografisk struktur skulle förutsättningar skapas för att hantera samordningsbehoven, på såväl regional som lokal nivå. Den gemensamma geografin skulle enligt kommittén kunna fungera som en plattform för samverkan, där olika myndigheter kan analysera problem och behov av insatser. En myndighetsgemensam indelning på regional nivå skapar en tydligare regional struktur inom vilken också uppdrag som kräver samordning mellan flera aktörer kan hanteras, när länsnivån inte bedöms vara ändamålsenlig.

I betänkandet föreslås även att region blir ny beteckning på landstingen. Indelningskommittén föreslår vidare en ny bestämmelse om att särskild hänsyn ska tas till önskemål och synpunkter från berörda landsting vid ändringar i landstingsindelningen. Det bör även krävas särskilda skäl för att besluta om en ändring mot ett berört landstings vilja. Det föreslås också att särskild hänsyn ska tas till önskemål och synpunkter från kommuner som berörs av en sådan ändring. När det gäller befolkningens önskemål och synpunkter är indelningsfrågornas karaktär enligt kommittén sådana att dessa bör beaktas vid ändringar i landstingsindelningen. Därför föreslås att landstingen som ett led i beredningen av ett yttrande eller en ansökan om ändrad landstingsindelning ska inhämta befolkningens önskemål och synpunkter.

Indelningskommitténs förslag har remitterats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Rapport från Riksrevisionen

Riksrevisionen har granskat regeringens styrning av länsstyrelserna. Resultatet av granskningen redovisas i granskningsrapporten Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna (RiR 2019:2). Riksrevisionens övergripande slutsats är att regeringen inte har ett tillräckligt utvecklat helhetsperspektiv på styrningen av länsstyrelserna, vilket har gjort styrningen sektoriserad, detaljerad och otydlig. Det har bl.a. lett till att länsstyrelserna har svårt att avläsa regeringens intentioner och planera sin verksamhet. Granskningen visar också att regeringen i flera avseenden styr länsstyrelserna som om de vore *en* myndighet. Det är ett smidigt sätt för regeringen att styra 21 myndigheter, men det gör samtidigt roller och ansvarsförhållanden inom länsstyrelsekollektivet mindre tydliga. Det är Riksrevisionens bedömning att regeringens sätt att styra länsstyrelserna begränsar deras möjligheter att bedriva en långsiktig och hållbar verksamhet.

Riksrevisionen rekommenderar bl.a. att Regeringskansliet utvecklar samordningen av styrningen, formulerar vägledande principer för vad länsstyrelserna ska göra och skapar en mer sammanhållen finansiering. Länsstyrelserna rekommenderas att upprätta tydliga principer för länsrådsgruppernas sammansättning och att tydliggöra kontaktlänsrådets mandat.

Av regeringens propositionsförteckning för våren 2019 framgår att regeringen senast i maj 2019 avser att lämna en skrivelse till riksdagen som behandlar Riksrevisionens rapport. Skrivelsen kommer att beredas av konstitutionsutskottet.

Tidigare behandling

Utskottet har i samband med behandlingen av regeringens proposition om ändringar i indelningslagen och i lagen (1992:339) om proportionellt valsätt föreslagit att riksdagen i ett tillkännagivande skulle begära att regeringen ska återkomma med förslag på bestämmelser av innebörden att befolkningens önskemål och synpunkter ska beaktas vid ändringar i landstingsindelningen. I en reservation (S, MP, V) föreslogs att riksdagen inte skulle göra något tillkännagivande. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (bet. 2015/16:KU25 s. 13 f., rskr. 2015/16:291).

Motionsyrkanden om lokal förankring av beslut om regioner, avskaffandet av länsstyrelser och en överföring av statliga uppgifter till lokala och regionala organ behandlades även av utskottet i betänkande 2016/17:KU17 (s. 30 f.). När det gäller frågan om behovet av ett folkligt stöd för beslut om regionaliseringar konstaterade utskottet att riksdagen under riksmötet 2015/16 genom ett tillkännagivande uppmanat regeringen att återkomma med förslag på bestämmelser med en sådan innebörd. Motionsyrkandena avstyrktes. Övriga yrkanden om regionalisering avstyrktes med hänvisning till att beredningen av Indelningskommitténs delbetänkande och kommitténs fortsatta utredningsarbete inte borde föregripas. Centerpartiet och Kristdemokraterna reserverade sig i fråga om vissa motionsyrkanden.

Liknade motioner avstyrktes även av utskottet i betänkande 2017/18:KU33. Utskottet noterade det arbete som pågick och fann inte skäl att ta några initiativ i fråga om en överföring av ansvaret för vissa statliga uppgifter från länsstyrelserna till andra statliga, lokala eller regionala myndigheter eller regioner med valda församlingar. När det gäller frågan om lokal förankring av beslut om regioner hänvisade utskottet till Indelningskommitténs förslag om ändringar i indelningslagen och ansåg att beredningen av förslagen inte borde föregripas (s. 34). En reservation lämnades (C).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att det regionala utvecklingsansvaret sedan den 1 januari 2019 ligger hos landstingen i alla län utom Gotlands län, där kommunen har

motsvarande ansvar. Det kan vidare noteras att regeringen inom kort avser att lämna en skrivelse till riksdagen om regeringens styrning av länsstyrelserna.

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande att det inte finns skäl att ta några initiativ i fråga om en överföring av ansvaret för vissa statliga uppgifter från länsstyrelserna till andra statliga, lokala eller regionala myndigheter eller regioner med valda församlingar. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2018/19:1005 yrkandena 1 och 2, 2018/19:2425 yrkande 28 och 2018/19:2435.

När det gäller nya regioners gränser vidhåller utskottet att beredningen av Indelningskommitténs förslag inte bör föregripas. Även motion 2018/19:2425 yrkande 29 bör därför avslås.

Lokalt brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om lokalt brottsförebyggande arbete.
Jämför reservation 11 (C) och 12 (L).

Motionerna

Johan Hedin m.fl. (C) begär i kommittémotion 2018/19:2861 yrkande 4 ett tillkännagivande om brottsförebyggande arbete i kommunerna. Motionärerna vill att kommunerna ska ta ett större ansvar för det brottsförebyggande arbetet genom att involvera fler aktörer, såsom ordningsvakter och fastighetsägare. Kommunerna bör även ha ett brottsförebyggande perspektiv i arbetet med detaljplaner och öka användningen av s.k. BID-samarbeten (business improvement districts). Motionärerna vill också se över möjligheterna att träffa överenskommelser mellan staten och ett antal kommuner där man går in långsiktigt med åtgärder i utsatta områden.

Jan Björklund m.fl. (L) anser i partimotion 2018/19:2596 yrkande 12 att kommunernas brottsförebyggande ansvar bör förtydligas. Kommunerna bör enligt motionärerna få en uttalad uppgift att arbeta brottsförebyggande inom sina ansvarsområden.

Gällande ordning

Kommuner och landsting får enligt 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) själva ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar. Allmänintresset förutsätter inte att det finns ett kvantitativt betydande behov av det kommunala engagemanget. Vad som utgör en angelägenhet av allmänt intresse får bedömas med utgångspunkt i om det är lämpligt, ändamålsenligt och skäligt att kommunen eller landstinget befattar sig med angelägenheten (prop. 2016/17:171 s. 299).

Varje kommun svarar enligt socialtjänstlagen (2001:453) för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialtjänsten ansvarar bl.a. för att göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen, att medverka i samhällsplaneringen och att samarbeta med andra samhällsorgan, organisationer, föreningar och enskilda för att främja goda miljöer i kommunen. Socialtjänsten ska även bedriva uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. När det är lämpligt ska samverkan ske med andra samhällsorgan och det civila samhällets organisationer. Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga och ska verka för att förhindra att barn och unga far illa. Socialtjänsten ansvarar också för att ge råd, stöd och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. En brottsförebyggande insats kan t.ex. vara att erbjuda stöd i föräldraskapet till föräldrar som begått brott eller vars barn begått brott. Till socialtjänstens uppgifter hör också att verka för att den som utsatts för brott och hans eller hennes närstående får stöd och hjälp samt att särskilt beakta våldsutsatta kvinnors behov av stöd och hjälp. Socialtjänsten ska även arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel och aktivt sörja för att den enskilda missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån sitt missbruk.

Kommunerna har planmonopol, vilket innebär att kommunerna har ansvar för planering, utformning och utveckling av den fysiska miljön. Planarbetet ska enligt plan- och bygglagen (2010:900) bidra till en från social synpunkt god livsmiljö. I detta ingår aspekter som trygghet och hälsa.

Kommunerna ansvarar dessutom för den fysiska säkerheten i offentliga lokaler, lokala ordningsföreskrifter, alkoholtillsyn m.m.

Ett nationellt brottsförebyggande program

Bakgrund

Regeringen gav i september 2015 ett uppdrag till Brottsförebyggande rådet (Brå) att lämna förslag på hur det nationella stödet till det brottsförebyggande arbetet kan utvecklas. Av Brås redovisning i rapporten Förstärkt stöd till – och samordning av – det lokala brottsförebyggande arbetet (dnr Ju2015/09692/KRIM) framgår att det finns behov av dels bättre samverkan på alla nivåer, dels ett utvecklat nationellt stöd till lokala aktörer, inte minst kommuner. Brå konstaterar även att många aktörer, både kommuner och statliga myndigheter, varken har tillräcklig kunskap eller prioriterar brottsförebyggande arbete i tillräckligt hög utsträckning. Det strategiska arbetet behöver utvecklas, och fler aktörer behöver involveras i arbetet.

I regeringens skrivelse 2016/17:126 Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program presenterar regeringen ett nationellt program som syftar till att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället. Programmet ska också bidra till att stimulera och entusiasmera fler berörda aktörer att vidta brottsförebyggande

åtgärder och att utveckla samverkan, såväl på nationell som på regional och lokal nivå. Det riktar sig till en bred målgrupp, såsom myndigheter, landsting, kommuner, näringslivet och det civila samhällets organisationer.

Av skrivelsen framgår regeringens övergripande målsättningar med det brottsförebyggande arbetet. Det framgår också hur arbetet bör bedrivas för att målen ska uppnås och hur regeringen avser att verka för detta. Till målsättningarna hör bl.a. ökad kunskap i det brottsförebyggande arbetet och utvecklad samverkan på lokal, regional och nationell nivå. Regeringen avser bl.a. att verka för att det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet utvecklas ytterligare hos kommuner och andra aktörer och att analyser av konsekvenserna för brottsligheten förbättras i samband med politiska beslut och reformer. Regeringen ska även verka för att samarbetet mellan berörda myndigheter på det brottsförebyggande området fördjupas och att fler aktörer i samhället aktivt bidrar till ett effektivt brottsförebyggande arbete. Regeringen betonar också vikten av att brottsförebyggande aspekter beaktas i fysisk planering liksom vid ny- eller ombyggnation av bostäder och offentlig miljö.

Nedan beskrivs i korthet några av de delar av programmet som gäller det brottsförebyggande arbetet på lokal och regional nivå.

En nationell stöd- och samordningsstruktur

Sedan 2017 finns en ny stöd- och samordningsstruktur för det brottsförebyggande arbetet på nationell och regional nivå. För att stödja samverkan mellan relevanta aktörer på olika nivåer och bidra till att det brottsförebyggande arbetet utvecklas på ett effektivt sätt har regeringen bl.a. förstärkt Brås roll som nationell aktör. Brå stöder det lokala brottsförebyggande arbetet genom bl.a. olika skrifter och handböcker, konferensen Råd för framtiden och ekonomiskt stöd. Vidare har länsstyrelserna fått i uppgift att stödja och bidra till regional samordning av brottsförebyggande arbete enligt förordningen (2016:1258) om regional samordning inom det brottsförebyggande området. Länsstyrelserna ska bidra till förbättrad samverkan och erfarenhetsutbyte mellan berörda aktörer. Länsstyrelserna ska även stödja kompetensutveckling och gemensamma tvärsektorieella utbildningsinsatser inom det brottsförebyggande området. Länsstyrelserna ska också verka för kommunöver-skridande insatser, t.ex. behovsanpassade åtgärder vid geografiskt specifika brottsfenomen, något som särskilt små kommuner enligt regeringen kan ha svårt att ordna i egen regi. Den regionala nivån kan på detta sätt samordna och stödja utvecklingsarbetet så att det blir mer kunskapsbaserat och effektivt.

Sveriges Kommuner och Landsting

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) arbetar enligt regeringen aktivt inom det brottsförebyggande och trygghetsskapande området och stöttar kommunerna i att arbeta kunskapsbaserat med utgångspunkt i lokala problem-bilder. SKL har bl.a. tillsammans med Brå och Polismyndigheten tagit fram boken Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete som enligt regeringen fått

stor spridning bland Sveriges kommuner. SKL har ett nätverk för kommuner som arbetar aktivt med brottsförebyggande frågor och som träffas regelbundet för att utbyta erfarenheter och diskutera aktuella frågor inom det brottsförebyggande området.

Områdespoliser, kommunpoliser och medborgardialoger

Regeringen anför att en utgångspunkt i den ombildning som Polismyndigheten genomförde 2015 bl.a. är att åstadkomma en mer lokalt förankrad polis, där beslut om verksamhetens inriktning till stora delar ska utgå från lokala problembilder. Som ett led i anpassningen till en lokalt förankrad polis har det inrättats två nya funktioner i Polismyndigheten, områdespolis och kommunpolis. Områdespolisernas uppdrag är att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande utifrån den lokala problembilden. I varje lokalpolisområde ska det även finnas en samordningsfunktion, kommunpolis. Kommunpolisens uppdrag är att säkra kontinuitet i arbetet med samverkan med kommunerna och andra lokala aktörer utifrån behov. Huvuduppdraget är att driva och vara en motor i polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete.

En annan utgångspunkt i ombildningen av polisen är enligt regeringen att medborgarna på ett tydligare sätt än tidigare ska komma till tals genom s.k. medborgardialoger. En modell har skapats för att kunna omhänderta synpunkter från dialogerna och utifrån dessa utforma lokala medborgarlöften. Medborgarlöftena syftar till att säkerställa att den lokala problembilden beaktas vid prioriteringar och att polisen ska komma närmare medborgarna. De bidrar också till en närmare samverkan med kommunerna.

Lokala brottsförebyggande råd och annan lokal samverkan

I de flesta kommuner finns någon form av strategisk samverkansorganisation som hanterar brottsförebyggande frågor. Polismyndigheten deltar i princip alltid i denna samverkan. Sådan samverkan kan ha olika namn, exempelvis lokalt brottsförebyggande råd, trygghetsråd eller folkhälsoråd. De minsta lokala råden kan bestå av lokal polischef, kommunchef eller kommunalråd och en samordnare från kommunen. Råden kan också ha många fler representanter från andra delar av den kommunala förvaltningen, myndigheter och i undantagsfall även från andra organisationer eller näringslivet. Det finns också ofta andra mer operativa samverkansgrupper som delvis arbetar brottsförebyggande, t.ex. bostadsområdesgrupper eller direkt individfokuserade initiativ som sociala insatsgrupper där Polismyndigheten, socialtjänsten m.fl. går samman och riktar stödande insatser mot en enskild individ som riskerar att dras in i kriminalitet. Dessa samverkansformer kan vara mer eller mindre knutna till brottsförebyggande råd eller motsvarande.

Samverkan förutsätter enligt regeringen att det finns en funktion som håller ihop och driver på det lokala arbetet. Kommunpolisen har till uppgift att säkra kontinuitet i arbetet med samverkan med kommunerna och andra lokala

aktörer utifrån behov. Regeringen framhåller vikten av att det även finns en kommunal samordnare som kan hålla ihop arbetet lokalt. De lokala råden bör vidare enligt regeringens mening inte enbart vara ett forum för informationsutbyte. Rådet och dess ledamöter bör också ha mandat från respektive organisation för att kunna driva på och utveckla det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå så att det leder fram till konkreta brottsförebyggande aktiviteter.

Regeringen uppger att Brå vid studier av samverkan mellan kommuner och Polismyndigheten har konstaterat att det lokala arbetet vanligtvis fokuserar på sociala åtgärder som syftar till att påverka ungas motivation att begå brott. Åtgärder för att försvåra genomförandet av brott, dvs. situationellt brottsförebyggande arbete, är däremot relativt ovanliga. Utifrån de lokala behov som identifierats bör samverkande parter därför enligt regeringen uppmuntras att överväga en breddning av arbetet till att omfatta även situationella aspekter av brottsförebyggande arbete. Fler aktörer kan då behöva involveras, exempelvis andra förvaltningar inom kommunerna som inte alltid har kunskap om hur deras verksamhet skulle kunna förebygga brott, eller i vissa fall riskerar att bidra till att det är lättare att begå brott.

Samverkansöverenskommelser

Sedan 2008 samverkar Polismyndigheten med kommuner genom s.k. samverkansöverenskommelser där lokala problembilder och behov av brottsförebyggande insatser identifieras. Det finns enligt regeringen sådana överenskommelser i närmare 90 procent av landets kommuner. Samverkansöverenskommelser ger förutsättningar för struktur och systematik och beskriver de brottsproblem som parterna har valt att samverka om. Enligt regeringen bidrar överenskommelserna till att ge ett helhetsperspektiv och skapa samsyn när det gäller problembilden, vilka åtgärder som behöver vidtas och arbetsfördelningen. Regeringen avser att verka för att samverkansöverenskommelserna utvecklas och i högre utsträckning utgår från lokala behov.

Business improvement districts

Business improvement districts (BID) är en internationell term som ännu saknar ett allmänt vedertaget svenskt namn och som innebär att fastighetsägare tillsammans med boende och offentliga aktörer lyfter ett område genom bl.a. investeringar i den offentliga miljön, i fastigheter och i trygghetsskapande åtgärder.

I Sverige finns ingen särskild lagstiftning som reglerar samverkan enligt BID-modellen. Det finns dock ett antal BID-inspirerade samverkansprojekt som bygger på frivilligt medlemskap och som ofta drivs som en ideell förening. Branschorganisationen Fastighetsägarna presenterade i januari 2017 rapporten BIDs på svenska, i vilken man bl.a. redogjorde för de BID-inspirerade ideella föreningarna Fastighetsägare i Gamlestaden (Göteborg), Fastighetsägare i Järva (Stockholm), Fastighetsägare Sofielund (Malmö) och City i samverkan (Stockholm).

I regeringens tidigare omnämnda skrivelse Tillsammans mot brott – Ett nationellt brottsförebyggande program konstateras att lokala varianter av BID-inspirerad samverkan har växt fram på några håll i Sverige. Dessa anges dock skilja sig en del från internationella motsvarigheter i t.ex. USA, inte minst för att det offentliga åtagandet i Sverige är avsevärt mer långtgående. Enligt regeringen skapar samverkansmodellen en sammanhållning även i större städer och bidrar inte bara till ökad trygghet utan också till attraktionskraft för företag och en ökad livskvalitet i stort. I skrivelsen anges bl.a. att regeringen ska verka för att stötta samverkan mellan privata och offentliga aktörer som vill samverka om lokala trygghetsfrågor.

Budgetpropositionen för 2019

Regeringen anger i budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 4 s. 26) att ett omfattande utvecklingsarbete har bedrivits på det brottsförebyggande området sedan Polismyndigheten bildades 2015. Antalet medborgarlöften och samverkansöverenskommelser har ökat och finns nu med nästan alla kommuner. De utgör grunden för polisens lokala brottsförebyggande arbete och har bl.a. medfört att Polismyndigheten ökat sina aktiviteter i den egeninitierade verksamheten. Detta har bidragit till att anmälda trafik- och narkotikabrott har ökat. Kommunpolis och områdespolis har etablerats som viktiga funktioner för att säkerställa långsiktighet och kontinuitet i polisens brottsförebyggande arbete och för samverkan med kommunerna. Samtliga 290 kommuner hade vid 2017 års utgång tillgång till en av de nu 200 etablerade kommunpoliserna. Antalet områdespolis har ökat och var vid årsskiftet ca 580 stycken jämfört med ca 400 året innan. Områdespolis finns nu i 88 av 95 lokalpolisområden (93 procent). I december 2016 fanns områdespolis i drygt hälften av lokalpolisområdena. Polismyndigheten bedömer att funktionerna har bidragit till att avsevärt förbättra samverkan med kommunerna.

Brottsförebyggande rådet

Som framgått ovan fick Brå i början av 2017 ett förnyat och breddat uppdrag att stödja och samordna nationellt, regionalt och lokalt brottsförebyggande arbete. Av budgetpropositionen för 2019 (prop. 2018/19:1 utg.omr. 4 s. 25 f.) framgår bl.a. att ett omfattande metodstöd har getts till sju socialt utsatta områden samt till ytterligare 16 kommuner med olika utmaningar. Med anledning av de senaste årens utveckling av skjutvapenvåld har Brå tillsammans med Polismyndigheten, Kriminalvården och Malmö stad påbörjat ett pilotprojekt i Malmö med en internationellt utvärderad arbetsmetod som kallas group violence intervention (GVI). GVI går ut på att förebygga våld mellan kriminella grupperingar och har visat goda resultat i ett antal städer i USA.

Den 16 februari 2017 fick Brå i uppdrag att årligen beskriva det brottsförebyggande arbetet i en årsrapport (Ju 0062/17). Syftet är att beskriva arbetet

lokalt, regionalt och nationellt samt sammanfatta slutsatser och utvecklingsbehov. Brå publicerade i mars 2018 årsrapporten Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2018.

Under 2017 genomfördes enligt rapporten ett stort antal lokala brottsförebyggande åtgärder av polis och kommun, men också av näringslivsaktörer och civilsamhällets organisationer. Bland de lokala initiativen återfinns ett brett spektrum av åtgärder med såväl situationell som social inriktning. Situationell prevention tar sikte på åtgärder som påverkar förutsättningarna för brott på en specifik plats, medan social prevention omfattar insatser för att minska individens benägenhet att begå brott. På många platser finns det hos näringsliv och civilsamhälle ett engagemang för det brottsförebyggande arbetet. Branscher som handel, fastighetsägare, kollektivtrafik och nöjesarrangörer deltar på olika sätt i det lokala arbetet och nämns som viktiga samverkanspartner av brottsförebyggande samordnare och kommunpolis. Brå konstaterar även att näringslivets aktörer inte bara deltar i den lokala arbetsprocessen utan också driver ett antal olika brottsförebyggande och trygghetskapande initiativ. Brås nya uppdrag, tillsammans med länsstyrelsernas uppdrag, påbörjades under 2017. Enligt Brå kan man se en början till en positiv utveckling, men det krävs mer tid för att undersöka hur god effekt arbetet fått. Det är dock Brås bedömning att det brottsförebyggande arbetet generellt är lågt prioriterat. Brå bedömer också att det finns ett stort behov av ytterligare kunskaper bland brottsförebyggande aktörer. Det finns dessutom anledning att utveckla arbetet utifrån skillnader mellan olika kommungrupper samt att förbättra balansen mellan socialt och situationellt brottsförebyggande arbete. Våldsbejakande extremism är ett område som fått ökad prioritet under senare år, och Brå bedömer att det är viktigt att arbetet integreras med annat brottsförebyggande arbete. Utifrån intentionerna i det nationella brottsförebyggande programmet har Brå också identifierat några angelägna områden att fortsätta utveckla. Näringslivet är i dag involverat, ofta i lokal samverkan i form av bostadsbolag eller handlare, men det finns utrymme för utveckling, särskilt på nationell och regional nivå. Detta är också kopplat till att innovationskraften behöver förstärkas på alla nivåer i det brottsförebyggande arbetet. Det är också av vikt att brottsförebyggande och trygghetskapande blir en central del i samhällsbyggnadsarbetet och integreras i samhällsplanering, stadsbyggnad och arbete med integration och social hållbarhet.

Uppdrag till Boverket

Regeringen gav den 30 augusti 2018 Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning för brottsförebyggande och trygghetskapande perspektiv och åtgärder i samhällsbyggnadsprocesser (N2018/04599/SPN). Boverket ska inhämta, sammanställa och sprida kunskap om hur trygghetskapande och brottsförebyggande perspektiv kan tillvaratas och vilka åtgärder som kan vidtas i utformningen av fysiska miljöer i olika skeden av samhällsbyggnadsprocessen. Uppdraget svarar enligt regeringen mot målsättningen att fler aktörer ska ha

kunskap om och bidra till det brottsförebyggande arbetet. Uppdraget ska genomföras i samarbete med Brå, länsstyrelserna och Polismyndigheten. Även andra myndigheter och berörda aktörer ska bjudas in till dialog under uppdragets genomförande. Boverket ska redovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 30 augusti 2019.

Uppföljning av det brottsförebyggande programmet

Av regeringens skrivelse 2018/19:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2018 framgår med anledning av riksdagsskrivelse 2016/17:321 (se vidare nedan) bl.a. att regeringen kontinuerligt följer upp det brottsförebyggande programmet och avser att regelbundet återrapportera till riksdagen om arbetet. Nästa återrapportering planeras till 2019.

Tidigare behandling

Regeringens skrivelse 2016/17:126 Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program behandlades av justitieutskottet i betänkande 2016/17:JuU15. Justitieutskottet föreslog att riksdagen skulle lägga skrivelsen till handlingarna. Utskottet föreslog även ett tillkännagivande till regeringen med anledning av motionsyrkanden om att regeringen dels inte ska tillsätta en nationell samordnare för brottsförebyggande frågor, dels ska återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka konkreta brottsförebyggande åtgärder regeringen avser att vidta och när man avser att vidta dessa åtgärder. I en reservation (S, MP, V) föreslogs att riksdagen inte skulle göra något tillkännagivande. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2016/17:321).

Motioner om s.k. BID-samverkan avstyrktes av civilutskottet i betänkande 2017/18:CU16. Civilutskottet uttalade att det i grunden ser positivt på olika former av mer eller mindre reglerad samverkan mellan privata och offentliga aktörer som syftar till att förbättra villkoren för såväl de boende som näringslivet i vissa avgränsade områden. Däremot var utskottet tveksamt till att riksdagen skulle peka ut en särskild modell som extra angelägen att titta närmare på i linje med vad som föreslogs i motionerna. Centerpartiet och Liberalerna reserverade sig.

Motioner om lokalt brottsförebyggande arbete har även tidigare behandlats av konstitutionsutskottet. Utskottet uttryckte i betänkande 2014/15:KU18 sitt stöd för att kommunerna deltar aktivt i ett brottsförebyggande arbete som bedrivs lokalt och i samverkan mellan olika aktörer, såsom polisen och kommunerna. Utskottet betonade även vikten av att kommunernas socialnämnder lever upp till sitt ansvar enligt socialtjänstlagen när det gäller brottsoffer. Utskottet, som utgick från att denna uppfattning även delades av regeringen, föreslog att riksdagen skulle avslå motionerna (s. 45).

Motionsyrkanden om lokalt brottsförebyggande arbete var i betänkande 2016/17:KU17 föremål för förenklad beredning.

Konstitutionsutskottet föreslog i betänkande 2017/18:KU33 ett tillkännagivande till regeringen om kommunernas roll i det brottsförebyggande arbetet (s. 47). Utskottet uttalade bl.a. att kommunerna och andra lokala aktörer har en nyckelroll i det brottsförebyggande arbetet. Utskottet ansåg vidare att lagen behöver förtydligas så att kommunerna får en uttalad uppgift att arbeta brottsförebyggande inom ramen för sina ansvarsområden. Det finns enligt utskottet skilda uppfattningar inom kommunsektorn om hur långt kommunernas ansvar sträcker sig för de brottsförebyggande insatserna i stort. För att skapa och upprätthålla tryggheten lokalt måste det finnas en samverkan där både kommun och polis deltar. Polismyndighetens arbete med lokala samverkansöverenskommelser och medborgarlöften m.m. bör enligt utskottet kompletteras med att kommunernas roll i det brottsförebyggande arbetet får en tydligare reglering i lag. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2017/18:213). Av regeringens skrivelse 2018/19:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2018 framgår att ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Under det förra riksmötet gjorde riksdagen efter förslag från utskottet ett tillkännagivande till regeringen om kommunernas roll i det brottsförebyggande arbetet. Det finns därför enligt utskottet inte anledning att nu föreslå ytterligare tillkännagivanden om lokalt brottsförebyggande arbete. Utskottet avstyrker därmed motionsyrkandena.

Reservationer

1. Den kommunala självstyrelsen, punkt 1 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Den kommunala självstyrelsen är en central och viktig princip som har urholkats genom Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Detta sker genom tvingande lagstiftning som varken kommunernas, regionernas eller riksdagens politiker kan påverka. Tydliga exempel på EU:s överstatlighet finns bl.a. i kommunallagens bestämmelser om valbarhet och rösträtt. Genom Lissabonfördraget är Sveriges kommuner och regioner tvingade att låta personer som saknar svenskt medborgarskap få rösta och ställa upp i val. Vår uppfattning är att sådana rättigheter ska vara förbehållna personer med svenskt medborgarskap. Kommunerna bör också återfå den makt som tagits ifrån dem genom lagstiftning som tvingar kommunerna att ta emot ett stort antal flyktingar och ensamkommande. Genom sådan lagstiftning binder staten kommunerna vid långsiktiga ekonomiska och sociala åtaganden som på sikt får stora negativa konsekvenser.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med konkreta förslag på hur den kommunala självstyrelsen kan stärkas.

2. Undantag från lokaliseringsprincipen för bredbandsutbyggnad, punkt 2 (M, KD)

av Karin Enström (M), Tuve Skånberg (KD), Erik Ottoson (M), Jörgen Berglund (M) och Fredrik Schulte (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
 2018/19:2288 av Camilla Waltersson Grönvall och Maria Stockhaus (båda M),
 2018/19:2734 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD) yrkande 77,
 2018/19:2900 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 33 och
 2018/19:2901 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 56,
 bifaller delvis motion
 2018/19:658 av Betty Malmberg (M) yrkande 1 och
 avslår motion
 2018/19:658 av Betty Malmberg (M) yrkande 2.

Ställningstagande

På flera platser i landet har det uppmärksammats att kommunallagens lokaliseringsprincip sätter käppar i hjulet för de kommunala stadsnät som vill erbjuda fiberlösningar till de som bor på andra sidan av en kommungräns. Lokaliseringsprincipen hämmar stadsnätens utveckling och i förlängningen även bredbandsutbyggnaden på landsbygden. För att uppnå statens bredbandsmål och underlätta för alla att få tillgång till bredband måste nödvändiga justeringar göras i lagstiftningen. Vi menar, i likhet med Post- och telestyrelsen, att ett undantag från lokaliseringsprincipen bör införas för att möjliggöra utbyggnad av bredband över kommungränserna.

Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det anförda.

3. Antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige, punkt 4 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
 2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 6.

Ställningstagande

I kommunallagen finns bestämmelser som reglerar antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige. Reglerna, som bl.a. anger det minsta tillåtna antalet ledamöter i fullmäktige, är inte tillräckligt flexibla. Vi menar därför att dessa regler bör ses över. Utgångspunkten för översynen bör vara att öka kommunernas och regionernas handlingsutrymme i detta avseende samtidigt som en god medborgerlig förankring garanteras.

4. Partistöd och politiska tjänster, punkt 8 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkandena 7 och 13.

Ställningstagande

Det kommunala partistödet får enligt kommunallagen inte utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett parti. Vid fördelningen av partistödet ska hänsyn tas till stöd i form av tillhandahållande av fria lokaler och annan kostnadsfri service som kommunen eller landstinget lämnar. Det är emellertid inte nödvändigt att sätta ett exakt pris på denna typ av stöd.

Vi menar att utgångspunkten måste vara att partistödet ska fördelas så rättvist som möjligt. Om ett parti har tillgång till kommunalrådstjänster, politiska sekreterare och kontorslokaler bör det partiets stöd minskas i förhållande till partistödet till partier som inte har sådana förmåner. Reglerna om partistöd bör därför utformas så att det inte heller i praktiken är möjligt att gynna eller missgynna något parti. Politiska tjänster skulle t.ex. kunna fördelas mer rättvist genom en striktare koppling till antalet mandat.

Den nuvarande ordningen omfattas inte av några formkrav på hur stödet ska redovisas. För att underlätta redovisningen såväl för de politiska partierna som för fullmäktige och allmänheten bör en standardiserad mall utformas.

5. Minoritetsskydd, punkt 10 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen delvis motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 8 i denna del.

Ställningstagande

Reglerna om extra val till fullmäktige bör ändras så att extra val ska hållas om minst hälften av de närvarande ledamöterna röstar för det. Det är en rimlig utgångspunkt att den styrande politiska ledningen har ett ansvar för att samtala och förhandla med de övriga partierna så att den i vart fall tolereras av majoriteten.

Regeringen bör även säkerställa att det finns ett mycket starkt minoritets-skydd för interpellationer. Det skulle t.ex. kunna krävas att fem sjättedelar av fullmäktiges ledamöter röstar emot att en interpellation ska få ställas för att så ska bli fallet.

6. Styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder, punkt 11 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 11.

Ställningstagande

Genom den nya kommunallagen har fullmäktige fått möjlighet att bestämma att styrelsen får fatta beslut om särskilt angivna förhållanden som rör andra nämnders verksamhet. Vi menar att de nya bestämmelserna om styrelsens ställning har medfört ett otydligt ansvarsutkrävande. Vi vill också framhålla att nämnderna i flertalet fall har bättre kunskap inom sina respektive ansvarsområden än styrelsen, som har ett mer övergripande ansvar. De nya reglerna riskerar därför att leda till dåligt underbyggda beslut. Mot denna bakgrund anser vi att en lagändring bör göras som innebär en återgång till tidigare lagstiftning när det gäller styrelsens ställning i förhållande till övriga nämnder.

7. Förtroendevaldas rätt till insyn, punkt 12 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 12.

Ställningstagande

I en kommun fattas många beslut med stöd av delegation. Med ett delegationsbeslut bör det enligt vår mening alltid följa en återrapporteringsplikt till nämndens ledamöter, och det bör finnas regler som säkerställer förbättrad tydlighet. Det finns flera skäl till detta. Ett sådant skäl är att flera kommuner har valt att delegera politiskt känsliga beslut till ordförande, presidium eller tjänstemän samtidigt som man har varit väldigt sparsam med att redogöra för ärendets hantering i nämnden. En ledamot av en kommunal nämnd kan då vara ovetande om vilka beslut som har fattats. I vissa fall kan beslutet dessutom vara fattat med stöd av ett otydligt delegationsbeslut.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

8. Kommunala folkomröstningar, punkt 14 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 10 och
bifaller delvis motion
2018/19:89 av Staffan Eklöf (SD).

Ställningstagande

Kraven för att väcka ett ärende om att hålla en kommunal folkomröstning är för högt ställda. Enligt vår mening bör gränsen sänkas för hur stor andel av kommuninvånarna som behöver underteckna ett folkinitiativ för att få till stånd en kommunal folkomröstning. Dessutom bör möjligheten att införa en ordning med elektronisk namninsamling utredas. Namninsamlingen skulle t.ex. kunna ske med hjälp av en teknisk plattform som tillhandahålls av kommunen och där medborgarna legitimerar sig med bank-id.

9. Ekonomisk förvaltning, punkt 16 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Kommunallagens krav på en ekonomi i balans behöver förtydligas. Det är enligt vår mening helt grundläggande att de gemensamma kommunala och regionala resurserna i första hand går till kärnverksamheten. Kommunens skattebetalare ska inte behöva förvandlas till ofrivilliga riskkapitalister genom att politiker investerar pengar i osäkra ekonomiska projekt som riskerar att bli förlustaffärer. Det finns flera exempel på kommuner som har investerat pengar i verksamheter som ur ett ekonomiskt perspektiv är alltför riskfyllda. Om kommuner eller regioner vill göra investeringar i verksamheter som ligger utanför kärnverksamheten bör utgångspunkten vara att det inte ska leda till någon ekonomisk förlust för kommunens eller regionens invånare. Det bör därför finnas tydligare krav på kommunerna och färre möjligheter att göra undantag från balanskravet.

10. Revision, punkt 17 (SD)

av Matheus Enholm (SD), Mikael Strandman (SD) och Per Söderlund (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD) yrkande 3 och
avslår motionerna
2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD) yrkande 5 och
2018/19:598 av Niklas Wykman (M).

Ställningstagande

Vissa kommuner har genom att låta oppositionen i fullmäktige utse lekman-revisorer bidragit till bättre ekonomisk öppenhet och transparens. På detta vis undviker man risken att majoriteten utser revisorer från de egna politiska leden. En annan möjlighet är att oppositionen ges rätten att tillsätta majoriteten av revisorerna. Vi anser att det bör utredas vilken ordning som är den bästa och hur revisionen kan säkerställa och stärka oppositionens granskande roll och bli en garanti för att de partier som inte sitter i det politiska styret ges en ökad insyn i den löpande ekonomin.

11. Lokalt brottsförebyggande arbete, punkt 20 (C)

av Linda Ylivainio (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2861 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 4 och
avslår motion

2018/19:2596 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 12.

Ställningstagande

Den grova brottsligheten och ungdomsbrottsligheten breder ut sig och skapar otrygghet i hela landet och särskilt i vissa utsatta områden. Grunden i att bekämpa grov brottslighet är en väl fungerande polis och en stärkt rättskedja. Det bästa sättet att skapa trygghet och säkerhet är emellertid att genom ett förebyggande arbete bekämpa brott redan innan de har begåtts.

Jag vill att kommunerna ska ta ett större ansvar för det brottsförebyggande arbetet genom att involvera fler aktörer, såsom ordningsvakter och fastighetsägare. Kommunerna bör även ha ett brottsförebyggande perspektiv i arbetet med detaljplaner och öka användningen av s.k. BID-samarbeten som är en internationellt etablerad metod för samverkan mellan privat och offentlig sektor. En annan åtgärd som bör vidtas är att se över möjligheterna att träffa överenskommelser mellan staten och ett antal kommuner där man går in långsiktigt med åtgärder i utsatta områden.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det anförda.

12. Lokalt brottsförebyggande arbete, punkt 20 (L)

av Bengt Eliasson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:2596 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 12 och
avslår motion

2018/19:2861 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 4.

Ställningstagande

Det brottsförebyggande arbetet behöver långsiktighet och förankring i den lokala miljön där arbetet bedrivs. Därför har kommunerna och andra lokala aktörer en nyckelroll i det brottsförebyggande arbetet.

Jag anser att lagen behöver förtydligas så att kommunerna får en uttalad uppgift att arbeta brottsförebyggande inom ramen för sina ansvarsområden. I dag finns det bestämmelser i socialtjänstlagen som belyser ansvaret för stöd till brottsoffer, och kommunerna har också ett särskilt ansvar för unga. Däremot finns det skilda uppfattningar inom kommunsektorn om hur långt kommunernas ansvar sträcker sig för de brottsförebyggande insatserna i stort. För att skapa och upprätthålla tryggheten lokalt måste det finnas en samverkan där både kommun och polis deltar. Polismyndighetens arbete med lokala samverkansöverenskommelser och medborgarlöften m.m. bör kompletteras med att kommunernas roll i det brottsförebyggande arbetet får en tydligare reglering i lag.

Jag anser att frågan är så viktig att det på nytt bör göras ett tillkännagivande till regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:89 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra kommunallagen för att underlätta folkinitiativ och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:125 av Jonas Millard m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återta den kommunala självstyrelsen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommunal verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om oppositionens inflytande och insyn i den ekonomiska förvaltningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insyn i kommunala och regionala bolag och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om tomma stolar och politiska vildar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om antalet ledamöter och ersättare i fullmäktige och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en rättvisare fördelning av partistöd och politiska tjänster och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka minoritetsskyddet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommunala och regionala misstroendeförklaringar och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommunala folkomröstningar och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om styrelsernas och nämndernas ansvarsfördelning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förtroendevaldas rätt till insyn och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om redovisning av partistöd och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:341 av Markus Wiechel (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att harmonisera Sveriges kommunfullmäktigesammanträden till måndagar och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:445 av Markus Wiechel och Sara Seppälä (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla partier med representation i en folkvald församling också bör ges närvarorätt i dess nämnder, utskott och styrelser och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att partitillsatta positioner i primär- och sekundärkommuner bör bli partimandat och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att harmonisera Sveriges kommunfullmäktigesammanträden till måndagar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att revisorer som granskar politiker inte ska tillsättas av politiker och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:463 av Arman Teimouri (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en omfattande kommunsammanslagning och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:514 av Robert Hannah och Juno Blom (båda L):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och sedermera införa medborgerlig förslagsrätt till kommun- och landstingsfullmäktige och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta bort möjligheten till medborgarförslag i kommunallagen i samband med införandet av medborgerlig förslagsrätt och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:598 av Niklas Wykman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förstärkt revision i landets kommuner och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:658 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att införa ett generellt undantag för lokaliseringsprincipen då det gäller bredbandsutbyggnad och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att följa upp effekten och samhällsnyttan av ett eventuellt införande av ett generellt undantag för lokaliseringsprincipen då det gäller bredbandsutbyggnad och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1005 av Boriana Åberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att avskaffa länsstyrelserna och överföra deras uppgifter till lokala och regionala organ respektive andra statliga myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att göra Skåne till försöksregion för avskaffandet av länsstyrelserna och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2288 av Camilla Waltersson Grönvall och Maria Stockhaus (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att justera kommunallagen för att skapa gynnsammare förutsättningar för fiberutbyggnad och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2425 av Kristina Yngwe m.fl. (C):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för nya former av kommunala samarbeten för att förbättra invånarnas service och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur funktioner, ansvar och finansiering för ett antal statliga uppgifter som i dag beslutas av statliga myndigheter och statens regionala organ länsstyrelsen kan föras över till motsvarande regions folkvalda parlament, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att nya regioners gränser ska tillkomma på initiativ av de direkt berörda i de områden där nya regioner ska komma till stånd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2435 av Mikael Larsson (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kraftfull regionalisering och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2596 av Jan Björklund m.fl. (L):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommunernas brottsförebyggande ansvar och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2734 av Magnus Jacobsson m.fl. (KD):

77. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en förändring av kommunallagens lokaliseringsprincip för kommunala stadsnät och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2861 av Johan Hedin m.fl. (C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om brottsförebyggande arbete i kommunerna och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2900 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra nödvändiga justeringar i kommunallagen för att möjliggöra för bredbandsutbyggnad över kommungränser där så är lämpligt och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2901 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

56. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra nödvändiga justeringar i kommunallagen för att möjliggöra för bredbandsutbyggnad över kommungränser där så är lämpligt och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2982 av Paula Bieler (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att alla partier med representation i en folkvald församling också bör ges representation i dess nämnder, utskott och styrelser och tillkännager detta för regeringen.